

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Osobnost pedagoga v mateřské škole

Vypracovala: Klára Pýchová
Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová, Ph.D.
České Budějovice 2018

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 29. 3. 2018

.....

Klára Pýchová

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych velmi ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Martě Franclové, Ph.D. za odborné vedení a podnětné rady ke zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla vyjádřit velké a srdečné díky svému příteli a rodině, kteří mě bezmezně podporovali a vycházeli vstříc. Děkuji všem účastnicím výzkumu za jejich trpělivost, odhodlanost a autentičnost, které mě dokázali obohatit v profesním i osobním životě.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá osobností učitelek mateřských škol. Teoretická část práce se zabývá problematikou osobnosti pedagogů, profesními kompetencemi, typologií osobnosti a stručným popisem alternativního pedagogického směru Marie Montessori. Praktická část je tvořena pomocí kvalitativního výzkumu, který je realizován hloubkovými polostrukturovanými rozhovory. Pro analýzu sběru dat byl využit narativní přístup. Rozhovory byly uskutečněny se čtyřmi učitelkami mateřských škol. Cílem práce je proniknout do osobnosti učitelek a nahlédnout do jejich životů, jež je za touto cestou dovedly.

Klíčová slova:

Osobnost, osobnost pedagoga, profesní kompetence, typologie osobnosti, mateřská škola, Montessori pedagogika

ABSTRAKT

This bachelor's thesis concerns the personality of kindergarten teachers. The theoretical part is related to the personality of teachers, professional competencies, the typology of personality and a short review of the pedagogy of Maria Montessori. The practical part is based on quality research by means of deep half-structured interviews. The narrative approach was used for the analysis of the data acquired. The interviews took place with four kindergarten teachers. The aim of this thesis is to strike to the kindergarten teachers' personality and look into their lives which had lead them onto this professional path.

Key words:

Personality, personality of teacher, professional competencies, the typology of personality, kindergarten, Montessori pedagogy

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST	8
1 OSOBNOST	8
2 OSOBNOST UČITELE	10
2.1 UČITEL.....	10
2.2 UČITELKA MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	11
2.3 KOMPETENCE UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY	12
2.3.1 <i>Objasnění pojmu kompetence</i>	12
2.3.2 <i>Profesní kompetence učitele mateřské školy</i>	13
2.4 PEDAGOGICKÉ CTNOSTI UČITELE	16
3 TYPOLOGIE OSOBNOSTI	19
3.1 TYPOLOGIE UČITELE V KONTEXTU VYUČOVACÍHO STYLU.....	20
3.2 TYPOLOGIE UČITELE V KONTEXTU INTERAKČNÍHO STYLU	22
4 PEDAGOGICKÝ KONCEPT MARIE MONTESSORI	24
4.1 PŮVODNÍ REFORMNĚ PEDAGOGICKÉ ALTERNATIVNÍ SMĚRY	24
4.2 PEDAGOGIKA MARIE MONTESSORI.....	25
4.2.1 <i>Principy pedagogiky Marie Montessori</i>	26
4.2.2 <i>Osobnost a role pedagoga v Montessori</i>	29
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 METODIKA	31
5.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	31
5.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
5.3 POUŽITÁ METODA	33
5.3.1 <i>Způsob zpracování dat</i>	33
6 ETICKÉ ZÁSADY VÝZKUMU	35
7 POSTUP REALIZACE VÝZKUMU	36
7.1.1 <i>Fáze realizace výzkumu</i>	36
8 VÝSLEDKY A VÝPOVĚDI UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL	37
8.1 PANÍ UČITELKA IVETA	37
8.2 PANÍ UČITELKA MARKÉTA	41
8.3 PANÍ UČITELKA RENATA (MONTESSORI)	45
8.4 PANÍ UČITELKA LUCIE (MONTESSORI).....	48
9 SHRUNUTÍ VÝSLEDKŮ	51
DISKUZE	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	62
SEZNAM PŘÍLOH	63

ÚVOD

Bakalářská práce se zabývá osobností předškolního pedagoga a jeho charakteristickými rysy, které se prolínají do celého vzdělávacího procesu.

Hlavní motivací pro sepsání tohoto tématu byla přímá pracovní zkušenost v mateřské škole s Montessori pedagogickým systémem. V rámci výchovně-vzdělávacího procesu bylo na první pohled zřejmé, že učitel je ve zcela jiném postavení než v běžné mateřské škole. Učitel ustupuje do pozadí a nároky na jeho osobnost jsou odlišné. Pedagog se dostává do role aktivního pozorovatele a je pro dítě bezprostředním průvodcem na cestě k poznání.

Cílem práce je pochopit, kdo jsou učitelky mateřských škol. Dílčím cílem této práce je nahlédnout do osobnosti Montessori učitelek a učitelek běžných mateřských škol. Porozumět jejich osobnosti a vnímat jejich pestrost.

Tato práce je koncipována na dvě základní části. Teoretická část se věnuje osobnosti pedagoga, typologii osobnosti a alternativnímu pedagogickému směru Marie Montessori. První kapitola vymezuje pojem osobnost a její psychologické i laické pojetí. Druhá kapitola již více přebírá pedagogický charakter práce a nachází se zde podkapitoly, směřující k učitelské profesi jako takové. Následující kapitola je věnována typologii osobnosti na úrovni vyučovacího a interakčního stylu. Poslední kapitola teoretické části se zabývá pedagogikou Marie Montessori, specifikami osobnosti pedagoga zmiňované koncepce a principy, které řídí tento pedagogický styl.

Praktická část se věnuje výzkumu se čtyřmi učitelkami mateřských škol. Na základě hloubkových polostrukturovaných rozhovorů jsou vytvořeny příběhy každé z učitelek, které jsou zařazeny do vystupujících kategorií (smysl a podstata života, osobní naplnění v profesním životě) a mnohé další.

Jak již bylo nastíněno, tato práce se snaží nahlédnout a proniknout do osobnosti učitelek s cílem poznat konkrétní učitelky mateřských škol.

TEORETICKÁ ČÁST

1 OSOBNOST

Osobností jako takovou se zabírá velké množství autorů a prostupuje pestrým spektrem vědních oborů, jako je filozofie, sociologie, pedagogika a mnohé další. Člověk by si mohl říci, že informací a poznatků, které o osobnosti máme, je dostatečné množství a v podstatě už není co zkoumat. Jedná se však o velký omyl, protože osobnost jako taková je velmi složitou strukturou. Každý z nás je jiný, a i když můžeme říci, že máme s mnohými lidmi něco společného, jistě bychom nedokázali ani uvažovat nad tím, že jsme s někým zcela totožní. Dalo by se konstatovat, že osobnost je stále možné zkoumat, protože pořád přichází na svět mnoho nových životů, stále se rodí nové a nové osobnosti.

Jedním z předních oborů zabývajících se osobností, je psychologie osobnosti. Psycholog P. Říčan (2010) zmiňuje tři základní pohledy na „osobnost“, respektive tři pojmy, které se osobnosti věnují:

*„**Hodnotící pojem:** Slovo osobnost užije laik především v hodnotícím významu. Osobností, resp. „skutečnou osobností“ je jedinec nějak pozoruhodný, vynikající, především v pozitivním smyslu.“*

***Psychická individualita jedince:** Osobností se rozumí osobitost, odlišnost jedince od jiných jedinců, zejména od jedinců téhož věku a kultury. V tomto smyslu je psychologie osobnosti vědou o individuálních rozdílech, které jednak popisuje, jednak vykládá.*

***Osobnost jako architektura či struktura (uspořádání) celku psychiky:** Jde o rozčlenění psychiky na relativně samostatné složky, z nichž každá má určitou funkci či funkce a zejména o integrovanou souhru těchto složek, zcela analogicky, jako je tomu při*

zkoumání lidského organismu, kde jde o souhru jater, mozku, imunitního systému atd.“
(Říčan, 2010, s. 13).

P. Říčan (2010) vnímá podstatu osobnosti v druhých dvou zmiňovaných pojmech, resp. v *psychické individualitě jedince a osobnosti jako architektury či struktury (upořádání) celku psychiky*. S dalším z možných výkladů termínu osobnost se můžeme setkat v Pedagogickém slovníku (Průcha et. al., 2013), kde jsou uvedeny oproti předchozímu rozčlenění pouze dvě možnosti nahlížení na osobnost. V prvním případě se jedná o hovorové pojetí člověka kladně přijímaného společností, který si je jistý hodnotou svého života a jednáním viz. již zmíněný tzv. *hodnotící pojem*. Druhý význam spadá do psychologického pojetí. Konkrétněji každého jedince, který je jedinečný strukturou svých psychických vlastností a dispozic. V Pedagogickém slovníku (Průcha et. al., 2013) je dále uvedeno, že stěžejní myšlenkou pro pedagogiku je rozvoj osobnosti a její utváření. O utváření jedince jakožto o osobnosti se vyjadřuje V. Smékal (2002), který vystihuje jako osobnost takového jedince, jehož činy vycházejí z něho samého. Nesmí jít pouze o mechanické napodobení, ale o jedince, který vyjadřuje své poznání, dovednost a zkušenost a dokáže se s těmito hodnotami ztotožnit. Osobnost tedy můžeme chápat jako autorství vlastních činů a vlastní činy jsou jediným prostředkem pro utváření osobnosti. Nejedná se tedy o jednu daný stav. Je třeba si uvědomit, že osobnost je nutné chápat jako vývojový proces našeho sebeutváření.

„Jsme nikoliv to, co si myslíme, že jsme, ani to, co chceme být, ale to, co děláme a autenticky prožíváme, dělá z nás to, co jsme“ (Smékal, 2002, s. 33).

2 OSOBNOST UČITELE

Do osobnosti pedagoga se promítá celá řada skutečností. Aby dokázal vést, vzdělávat a vychovávat děti, měl by mít celou řadu osobnostních předpokladů a profesních dovedností, které se do vzdělávacího procesu bezpodmínečně promítají.

2.1 Učitel

Pod pojmem učitel si mnozí z nás pravděpodobně představí někoho, kdo vyučuje ve škole a předává své znalosti. Jsou zde však jistá úskalí a nesrovnalosti. J. Průcha (2002) odkrývá tuto termínovou nejednoznačnost, protože slovo „učitel“ v sobě může zaobírat velké množství zcela rozdílných profesí. Může se jednat o profesora na univerzitě, stejně tak i o učitelku mateřské školy. V uvedených příkladech je patrné, že obě zmíněné povolání jsou zcela odlišné a pracovník by měl být vybaven odlišnými profesními kompetencemi a osobnostními předpoklady. Pedagogický slovník (Průcha et. al., 2013) definuje učitele jako: *„...jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluzodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu“* (Definice je dále rozšířena) (Průcha et. al., 2013, s. 261).

J. Mareš (2013) podotýká, že učitel by měl disponovat odbornými znalostmi a dovednostmi, které je možné navenek hodnotit. Neméně důležitá součást učitelské profese je však i to, jak se učitel vnímá sám, co si o svých dovednostech myslí a jak je hodnotí, jaké zastává postoje a hodnoty.

E. Opravilová (2016) poukazuje na vymezení: *„Učitel je definován jako profesionálně kvalifikovaný pracovník, který zprostředkuje dětem vybrané poznatky cestou plánovaného, připraveného, řízeného a organizovaného vyučování“* (Opravilová, 2016, s. 185). Dále autorka poukazuje na fakt, že označení učitel se vztahuje na veškeré osoby působící ve školách, které se zabývají výchovou a vzděláním žáků.

2.2 Učitelka mateřské školy

Učitelka mateřské školy by měla být svébytnou osobností, oplývající mnoha dovednostmi. Podle A. Váchové a M. Vítečkové (2017) je možné vnímat učitelku jako osobnost, která by měla mít určité: *„...osobnostní rysy učitelky, oblast svědomí, profesionality, morálních kvalit a znalosti sebe sama, která může upozornit na některá rizika ohrožující respektující přístup“* (Svobodová, Vítečková a kol., 2017, s. 14). Autorky dále dodávají, že dalším neméně důležitým základem učitelství v mateřské škole je, znalost potřeb a zájmů dítěte v předškolním věku. Další pohled na tuto profesi podává E. Opravilová (2016):

„Obraz učitelky mateřské školy vychází z představy ideální, laskavé matky, jejíž péče o děti je podložena především mateřskými instinkty a láskou, obohacena příslušnými dovednostmi a vzděláním“ (Opravilová, 2016, s. 186).

Učitelka mateřské školy představuje vůdčí osobnost ve vzdělávacím procesu předškolních dětí. E. Opravilová (2016) dodává, že je třeba chápat učitelku jako osobnost, která má plánovat a iniciovat činnosti, citlivě odhalovat míru potřeb každého dítěte a být pro děti bezprostředním vzorem. Být sám sobě vzorem zahrnuje být ztělesněním určitých společenských vztahů, pravidel, řádu, a především být autentickou osobností při vlastním prožívání.

Dále autorka E. Opravilová (2016) popisuje, co dítě očekává od učitelky mateřské školy: *„...bude plnit jejich přání, uspokojí potřeby, bude vyžadovat jen to, co zvládnou, bude laskavá, vstřícná a spravedlivá“* (Opravilová, 2016, s. 186). Tato slova by měla být jedním z hlavních cílů všech učitelek mateřských škol. Učitelka by měla mít na paměti, že je důležité vést děti k všestrannému rozvoji po stránce fyzické, psychické a sociální. Mezi nejzásadnější požadavky na tuto profesi řadí již výše uvedená autorka E. Opravilová (2016): *„...důvěra ve vlastní výchovné působení (pedagogický optimismus), zaujetí a aktivní přístup k práci, tvořivost jako schopnost nacházet nová, originální řešení a umění citlivě jednat s dítětem (pedagogický takt)“* (Opravilová, 2016, s. 186).

Učitelka v mateřské škole by měla být vybavena mnoha profesními kompetencemi a pedagogickými činnostmi, abychom mohli uvažovat nad úspěšností v tomto povolání. O těchto poznatcích blíže v následujících podkapitolách.

2.3 Kompetence učitele mateřské školy

2.3.1 Objasnění pojmu kompetence

Pojmu kompetence je v posledních letech věnována systematická pozornost. Tento termín se objevuje v mnoha publikacích, výzkumech apod. Podle R. Dytrtové a M. Krhutové (2009) je možné jej zjednodušeně vnímat jako tzv. „obsahové rámce“ popisující profesi. Konkrétněji se termínu kompetence věnuje Š. Švec (2004) a vnímá je jako: *„...komplexní demonstrovanou schopnost jednotlivce vykonávat speciální úkoly, potřebné na uspokojivé splnění speciálních požadavků“* (Švec, 2004, s. 41). Výše uvedený autor dodává, že tento pojem zahrnuje praktické a teoretické znalosti, dovednosti, postoje a jiné kvality osobnosti.

Objasnění pojmu kompetence je možné vysvětlit za pomoci knihy *Učím s radostí: „...něco opravdu vědět znamená, že také vím, jak takové znalosti používat, a že je také použít dokážu. Mít k něčemu kompetenci znamená „být mocen něco udělat““* (Rutová et. al., 2003, s. 12).

Na základě Pedagogického slovníku (2013) je kompetence možné popsat: *„jako soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání atd.“* (Průcha et. al., 2013, s. 130). Profesní kompetence jsou tedy částečně získány učitelskou přípravou (nepřetržitým učením se a svou vlastní pílí), avšak částečně zde hrají roli genetické dispozice podobně jako např. u uměleckého talentu.

Z. Helus (2001) vnímá kompetence jako dispozice učitelské kvalifikace vyjadřující: *„základní smysl a cíl učitelovy profese, smysl a cíl vtiskující této profesi charakter povolání k jedné z antropologicky základních služeb člověka člověku“* (Helus, 2001, s. 48).

2.3.2 Profesní kompetence učitele mateřské školy

Učitelka mateřské školy je velmi podstatným člověkem v životě dítěte. V určité chvíli je učitelka některých předškolních dětí více v kontaktu se samotnými účastníky vzdělávacího procesu – dětmi než rodiče samotní. Podle Svobodové (2010):

„Učitelka v mateřské škole je pro dítě jedním z prvních dospělých se kterými se mimo okruh vlastní rodiny setkává. Její chování, komunikace, názory, to, co se jí líbí či nelíbí, co má ráda, co odsuzuje, to vše je pro dítě vzorem, který mu umožňuje vytvářet si hodnotovou orientaci ve světě“ (Svobodová, 2010, s. 77).

Pedagog mateřské školy se nachází ve velmi složité síti sociálních vztahů, které se vzájemně ovlivňují. Je tedy podstatné, aby učitelka mateřské školy byla osobnostně vyzrálou a odolnou osobností, která si bude vědoma svých profesních kompetencí. Profesní kompetence jsou tedy jedním z faktorů úspěšnosti v předškolním vzdělávání. Podle I. Gillernové (2015) je zřejmé, že každá učitelka má bohatý inventář odborných činností (např. výtvarné, tělesné, dramatické apod.) a má potřebné znalosti ve vývojové a pedagogicko-psychologické oblasti, avšak podotýká, že v současné mateřské škole je téměř nutností, aby se učitelka dokázala orientovat ve spletené síti sociálních vztahů, které ji běžně obklopují. V souladu s náročností učitelské profese jakožto spoluvytvářející osobností spletených interakcí v mateřské škole se vyjadřuje I. Gillernová (2015): *„Rozvíjet sociální vztahy v mateřské škole předpokládá vyznat se v nich, porozumět jim a následně do nich vstupovat s jistotou a přehledem“* (Gillernová, 2015, s. 23). Následně poukazuje na to, že dítě přijímá dospělého jako jednoznačnou autoritu a nekriticky přijímá jeho názory tak, jak jsou mu podávány.

Jak již vyplývá z předchozího textu, učitelka mateřské školy by měla mít široké vědomosti v různých oblastech. Jakousi pomyslnou strukturu a charakteristiku učitelské profese je možné zobrazit v následujících sedmi kompetencích, které by měly sloužit jako východisko pro přípravu učitele. Blíže je popsala J. Vašutová (2004, in Dyrtrtová a Krhutová, 2009):

Kompetence:

- „*předmětová/oborová,*
- *didaktická a psychodidaktická,*
- *pedagogická,*
- *diagnostická a intervenční,*
- *sociální, psychosociální a komunikativní,*
- *manažerská a normativní,*
- *profesně a osobnostně kultivující.“*

Tyto kompetence jsou průřezem celostní přípravy učitele, která by měla být formována v průběhu studia tak, aby je byl absolvent schopen využít během přímé pedagogické praxe.

- „**Kompetence předmětová/oborová** – absolvent je schopen transformovat vědní poznatky do vzdělávacích obsahů, integrovat mezioborové poznatky, umí vyhledávat a zpracovávat informace.

- **Kompetence didaktická a psychodidaktická** – absolvent ovládá strategie vyučování a učení ve spojení se znalostí psychologických a sociálních aspektů, dovede využívat vyučovací prostředky, dovede používat nástroje hodnocení žáků vzhledem k vývojovým a individuálním zvláštnostem, zná vzdělávací program a dovede se podílet na tvorbě školního vzdělávacího programu.
- **Kompetence pedagogická** – absolvent se dovede orientovat v kontextu výchovy a vzdělávání na základě znalostí vzdělávacích soustav, ovládá procesy výchovy na základě psychologických, sociálních i multikulturních aspektů, je schopen podporovat rozvoj individuálních kvalit žáků.
- **Kompetence diagnostická a intervenční** – absolvent dovede využít prostředky pedagogické diagnostiky na základě individuálních a vývojových zvláštností žáků, dokáže diagnostikovat sociální vztahy ve třídě, dokáže pracovat se žáky nadanými i se žáky se specifickými poruchami učení, je schopný rozpoznat sociálně patologické projevy žáků, zná možnosti jejich prevence, umí řešit výchovné problémy.
- **Kompetence sociální, psychosociální a komunikativní** – absolvent ovládá prostředky socializace žáka a utváření příznivého pracovního klimatu ve třídě na základě znalostí sociálních vztahů mezi žáky, dovede řešit sociální situace ve třídě, dovede analyzovat příčiny negativních postojů a chování žáků a použít prostředky prevence a nápravy, ovládá prostředky pedagogické komunikace a efektivní způsoby komunikace a spolupráce dokáže uplatnit i s rodiči.
- **Kompetence manažerská a normativní** – absolvent má znalosti o zákonech a normách vztahujících se k jeho profesi, orientuje se ve vzdělávací politice, ovládá administrativní agendu, dovede organizovat mimovýukové aktivity, je schopen vytvářet podmínky pro efektivní spolupráci.

- **Kompetence profesně a osobnostně kultivující** – absolvent má široký vědomostní a kulturní rozhled, dokáže působit na formování postojů a hodnotových orientací žáků, je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků ve své pedagogické práci, má předpoklady pro kooperaci se svými kolegy a je schopen sebereflexe a autoevaluace“ (2004, in Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 52-54).

Autorky R. Dytrtová a M. Krhutová (2009) považují během přípravy budoucích učitelů za nezbytnou odpovědnost za kvalitu a výsledky provedené práce. Podle toho je potřebné připomínat a klást důraz na odpovědnost za bezpečí žáků a za hygienické podmínky vyučování. Tyto aspekty v předešlých kompetencích nejsou zastoupeny, avšak to nemění nic na jejich podstatě a významu.

2.4 Pedagogické ctnosti učitele

Na každém učiteli je možné spatřovat specifika, osobnostní rozdíly a různé druhy postojů, jak se k tomuto povolání staví. Životní dráha kohokoliv z nás je velmi různorodá a už jen díky tomu, má každý učitel částečně odlišný pohled na svou profesi a z jiného důvodu se k tomuto povolání dostal. Může se jednat o celou řadu skutečností, jako je dobrý vzor učitele, kterého jsme v životě potkali, rodinní příslušníci, kteří též vykonávali učitelskou profesi a nám přišlo vhodné i pro nás samotné, ale i jen prostá skutečnost, že chceme své znalosti předávat dál do širší veřejnosti a vychovávat novou generaci. Aby mohl vzniknout opravdový učitel, je zapotřebí nejen pestrá škála jeho znalostí, ale rovněž by se mělo jednat o jedince, kterého toto povolání naplňuje, který jej vnímá jako poslání.

Na pojetí učitelství z pohledu poslání poukazuje Z. Helus (2012): „...to, že učitel sám je rozvinutou osobností, to, že své osobnostní kvality svými postoji, svým jednáním

a vůbec tím, kým je, ztělesňuje, je dítěti nejučinnějším podnětem, aby se jako osobnost rozvíjelo“ (Helus, 2012, s. 41). Opírá se zde o fakt, že nejvíce jsou podněcovány ty kvality, které v sobě skrývají etický obsah. Jsou označovány jako tzv. **pedagogické ctnosti** učitele:

*„**Pedagogická láska** – Učitel poskytuje dítěti přesvědčivou zkušenost, že mu na něm záleží..., že je připraven hledat spolu s ním východiska – např. otevírat spolu s ním perspektivy vzdělávací úspěšnosti atp.*

***Pedagogická moudrost** – Ta vede učitele k obezřetnosti při využívání poznatků vědy: ví, že tyto poznatky jsou vesměs dílčí povahy, že život jim mnohdy svými složitostmi a jedinečnými situacemi uniká...*

***Pedagogická odvaha** – ...vymaňuje učitele ze služebnosti podrobeného zaměstnance a povyšuje jej do postavení autority, vytyčující prioritní hodnotový cíl osobnostního rozvoje vzdělaných lidí.*

***Pedagogická důvěryhodnost** – ...je založena v přesvědčivosti učitelova jednání, kterým těmto závažným ohrožením důvěry dítěte čelí a posiluje svou úlohu spolehlivé opory jeho osobnostního rozvoje“ (Helus, 2012, s. 41-42).*

Podle Z. Heluse (2012) je podstatná souhra mezi učitelstvím jakožto profesí a učitelstvím jako povoláním/posláním. Pedagog by měl být dostatečně profesionalizovaný, aby obstál ve své učitelské praxi a mohl tak plnit své poslání. Možnou cestou je podle Z. Heluse (2010) překonání tzv. rutinního prakticismu, který je možné chápat jako nejnižší úroveň učitelství. Takové učitelství je netvůrčí, stagnující a nesamostatné.

Na profesionalitu učitele je tedy možné nahlížet podle slov již zmíněného autora Z. Heluse (2010):

„...profesnost učitele se zakládá na znalostech, dovednostech, strategických projektech komplexních edukačních postupů a kompetencích: Toto z něj ve svém úhrnu činí tvůrce edukačního dění, schopného své pedagogické jednání vyložit, zdůvodnit, obhájit, zdokonalit“ (Z. Helus, 2010, s. 327).

Podle V. Spilkové (2001, in Dytrtová a Krhutová, 2009) je nutné překonat vnímání učitelské profese jakožto řemeslné činnosti a posunout se kupředu k modelu široké profesionality, která bude přímo postavená na pojetí učitelovy osobnosti. Podle tohoto modelu by se měl učitel zajímat nejen o to, co učí, ale také jakým způsobem své poznatky předává, tedy jak učí a koho učí.

3 TYPOLOGIE OSOBNOSTI

Typologii učitele můžeme považovat za jeden z velmi podstatných pokusů o hledání optimálního modelu osobnosti učitele. Do typologie se výrazně promítá vztah učitele k žákům, dále pak jeho postoje a nahlížení na pojetí výuky. O vyučovacím stylu a vyučovacích postupech učitele se vyjadřuje Průcha et. al. (2013), poukazuje na soubor činností, které učitel uplatňuje v jednotlivých pedagogických situacích. Podle R. Dytrtové a M. Krhutové (2009) se v pojmu typ skrývá především přítomnost vlastností nebo jejich souboru, které jsou dominantní. V souboru tyto vlastnosti podtrhují flexibilitu učitele, extroverzi ve vztahu k okolí, osobní nadšení, radost a naplnění z této profese, schopnost empatie, dostatek vlastní iniciativy, odolnost vůči stresu, rozvinutost organizačních schopností, schopnost reflexe a kritiky vlastní práce jako takové a mnohé další. Dále autorky Dytrtová a Krhutová (2009) k pojetí typologie učitelské profese dodávají:

„Typologie osobnosti učitele může vycházet i ze stylu práce učitele, z jeho preference určitých postupů k přístupu k žákům, a tak se současná typologie obohatila o deskripci učitelů na základě jejich vyučovacího a interakčního stylu“ (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 19).

V. Smékal (2002) nabízí náhled na typologii osobnosti jako na znovu objevené téma současné psychologie osobnosti. Jako klasické pojetí můžeme podle autora zmínit výklad temperamentových vlastností, hodnotových orientací, stylu myšlení. Relativně nově se však zaobíráme typologií osobnosti na základě řešení životních problémů či na sociálně významné typy lidí.

3.1 Typologie učitele v kontextu vyučovacího stylu

Jedním ze základních rozlišení v pedagogické diagnostice je rozdělení dle Ch. Caselmana. Základním profilem jeho bádání se zabývají autorky R. Dytrtová a M. Krhutová (2009):

„Ch. Caselmann charakterizoval v rámci uvedené typologie dva typy učitelů: Logotropa, který se více orientuje na obsah, na učivo, na vědomosti žáků, snaží se žáky získat pro vědění, a na paidotropa, který se orientuje hlavně na žáka, na jeho výchovu a rozvoj“ (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 18).

Autorky však podotýkají, že tato tradiční typologie je v dnešní době již překonána. A to především kvůli změnám učitelských rolí, které jsou v současné době aktuální. Toto tvrzení je ve vzájemné shodě s J. Vašutovou (2004, in Dytrtová a Krhutová, 2009) a J. Prokopem (2002, in Dytrtová a Krhutová, 2009), který rozlišuje učitele na tradicionalisty a chameleony. Tradicionalista je typ učitele, který se brání inovacím, má negativní vztah k reformě a je velmi obtížně adaptabilní. Z toho je možné vyvodit, že se jedná o učitele, který lpí na tradičním pojetí výuky. Je potřeba však brát v úvahu, že se může jednat o pedagoga s mnoholetou praxí, který vnímá své pojetí výuky za natolik kvalitní, že jej není třeba měnit. Oproti tomu typ učitele chameleon si uvědomuje potřebu změn, ale je k reformním změnám zdrženlivý, protože si není zcela jist, zda reforma přinese něco nového. J. Prokop (2002, in Dytrtová a Krhutová, 2009) okrajově zmiňuje typ učitele entuziasty, který nadšeně přijímá změny. Tento typ učitele se však objevuje velmi výjimečně. Je to dáno jednoduchým faktem, že tento učitel musí mít s určitou reformou shodné představy a cíle.

Další z možných typů dělení učitelovy osobnosti je typologie podle G. D. Fenstermachera (2004, in Dytrtová a Krhutová, 2009), ten rozlišuje tři možné styly:

- manažerský styl
- facilitační styl
- pragmatický styl

Manažerský styl je typický pro výraznou efektivitu. Žáci jsou ve velké míře povzbuzováni pedagogem k učení. Velký podíl zde má i systematická organizace a korektní zpětná vazba. Tento typ učitele je velmi důsledný a může působit až přísně. Během vyučování učitele manažera vládne především pracovní atmosféra.

Facilitační styl je zaměřen na žáka. Respektuje individuální zvláštnosti dětí, rozvíjí je po výchovné stránce a klade důraz na sociální a komunikativní kompetence. U žáků bývá tento typ učitele velmi oblíbený. Častým znakem tohoto stylu bývá spolupráce se žáky tak, aby se podíleli na výuce. Podstatou je i vnímání odlišných názorů a hledání přívětivé a přátelské atmosféry.

Pragmatický styl je vesměs velmi praktický. Učitel tohoto typu upřednostňuje přímý prožitek z určité činnosti a používá příklady z praxe. Je zde důležité, aby činnosti vycházely z bezprostředních životních situací, které mohou potkat každého z žáků. K žákům přistupuje individuálně. Výrazným prvkem je týmová práce a tvořivá atmosféra ve třídě.

R. Dytrtová a M. Krhutová (2009) poukazují na pozitivní vliv každého z možných typů učitelů: „...je zřejmé, že charakterizovaní učitelé mají své žáky i svou profesi rádi, přistupují k vyučování s pedagogickým optimismem a s elánem vstupují do tříd.“ (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 23) Bylo by velmi dobré, aby na většině škol se promítaly všechny tyto výchovně-vzdělávací styly v optimálním počtu a kombinaci.

Mateřská škola je však oproti ostatním vzdělávacím institucím do jisté míry specifická. Učitelka v mateřské škole je proto převážně typ facilitátora. Snaží se vnímat jednotlivé děti individuálně, dbát na jejich potřeby a pocity, které během předškolního věku prožívají. Předškolní věk je velmi citlivé období dítěte, které je třeba respektovat. I zde se však mohou vyskytovat i ostatní styly nebo jejich částečná kombinace.

3.2 Typologie učitele v kontextu interakčního stylu

Každý učitel disponuje svým, pro svou osobu typickým interakčním stylem. To, jaký využíváme interakční styl, ovlivňuje mnoho faktorů. Jako příklad je možné uvést naše charakterové vlastnosti, temperament, míru pedagogických znalostí, emoční inteligence a mnohé další. R. Dytrtová a M. Krhutová (2009) na základě pozorování popisují spjatost mezi učitelem jako jednotlivcem a jeho interakčním stylem: „... je možné konstatovat, že se interakční styl jednoho učitele s narůstající praxí stává relativně stálou charakteristikou a že se interakční styly různých učitelů mohou výrazně lišit“ (Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 26). Interakční styl učitele je možné sledovat při pozorování v edukačním prostředí. Učitel spolu s žákem jsou tu stále ve vzájemné interakci, která se promítá do celého vzdělávacího procesu. P. Gavora (2005, in Dytrtová a Krhutová, 2009) na základě modelu T. Wubbelse popisuje systematický přístup, na jehož základě je možné vyvodit charakteristiku učitelů podle osmi dimenzí:

- „Učitel **organizátor** (např. ví o všem, co se ve třídě děje, hodně žáky naučí, učivo jasně vysvětluje, udrží pozornost);
- Učitel **pomáhající** (např. pomáhá žákům, když potřebují poradit, vytváří ve třídě příjemnou atmosféru, je přátelský, žáci mu důvěřují);
- Učitel **chápaný** (např. trpělivý, se žáky často diskutuje, chápe nedostatky žáků, je tolerantní, dokáže žáky vyslechnout);
- Učitel, který **vede žáky k zodpovědnosti** (např. dává žákům rozhodovat o věcech týkajících se třídy, žáci mohou ovlivnit jeho rozhodnutí, je velkorysý, přijímá omluvu, pokud žák uvede rozumné důvody);
- Učitel **nejistý** (např. maskuje, když něco neví, bývá zmatený, často si neví rady, je plachý, je snadné ho vyvést z míry);
- Učitel **nespokojený** (např. je podezřívavý, vyhrožuje, myslí si o žácích, že toho vědí málo, žáci se mu nemohou ničím zavděčit);
- Učitel **kárající** (např. je lehké ho rozčílit, je netrpělivý, má pichlavé poznámky, má špatnou náladu, chová se povýšeně);
- Učitel **přísný** (např. vyžaduje naprosté soustředění a bezpodmínečnou poslušnost, přísně trestá opisování, je náročný, tvrdě známkuje)“ (2005, Dytrtová a Krhutová, 2009, s. 28-29).

Tyto dimenze nám umožňují nahlédnout na různé vyučovací styly učitelů. Již zmíněné autorky R. Dytrtová a M. Krhutová (2009) poukazují na výsledky výzkumu, kdy byl dotazník na základě těchto osmi dimenzí předložen velkému počtu respondentů (žáci ve věku 12-18 let). Z výsledků bylo patrné, že konkrétní učitel podle svého interakčního stylu není v souladu s pouze jednou dimenzí, ale naplňuje do jisté míry všechny, a to v různé intenzitě.

4 PEDAGOGICKÝ KONCEPT MARIE MONTESSORI

4.1 Původní reformně pedagogické alternativní směry

Na počátku 20. století se ve světě rozmohla velká snaha zdokonalovat soudobou výchovu. Byl zde velký zájem o svobodný rozvoj dítěte. Tato náklonnost pro změnu vyústila v reformní hnutí správně zvané jako pedagogický reformismus. Vysvětlení tohoto pojmu můžeme najít v Pedagogickém slovníku (2013): „*Souhrnné označení pro různé teoretické koncepce a praktické snahy vytvářející modely alternativní školy*“ (Průcha et. al., 2013, s. 198). Je zde následně dodáno, že reformní pedagogika je pokládána za historickou záležitost, v jejíchž myšlenkách nadále pokračují současné inovativní koncepce. Tyto změny přivedly pro předškolní období nepřeborné množství inspirace i pro současnou pedagogickou činnost.

Nový pohled na osobnost dítěte v předškolním vzdělávání popisuje E. Opravilová (2016): „*Podstatná je změna v přístupu k dítěti. Předškolní reformy nezasahují pouze intelektuálně vzdělávací oblast, ale mění pohled na osobnost dítěte*“ (Opravilová, 2016, s. 40). Jako ústřední problém autorka vidí rozvoj osobnosti dítěte a jeho socializaci a integraci do světa dospělých. Reformní myšlenky přispěly k všeobecně jinému pohledu na dítě a období předškolního dětství bylo uznáno jako nejdůležitější v životě člověka. Dítě by podle tohoto pojetí mělo vyrůstat v prostředí plném pochopení, respektu a lásky. E. Opravilová (2016) vysvětluje, že tyto nové základní principy se vyvinuly v několik konkrétních vzdělávacích programů, které jsou v současné době označovány jako alternativní. Tyto školy nabízely vlastní zcela odlišný výchovný přístup, který lépe odpovídal nové představě o potřebách a rozvoji dítěte. Na základě toho je dobré si uvědomit, že každá změna vyžaduje velké množství angažovanosti a mimořádného nasazení.

4.2 Pedagogika Marie Montessori

Počátkem 20. století italská lékařka a pedagožka Maria Montessori vytvořila inovativní pedagogický koncept. Původně se věnovala dětem s postižením, ale též zcela normálním dětem vyrůstajících v rodinách s nízkým ekonomickým statusem. Své poznatky z práce s mentálně retardovanými dětmi zužitkovala při založení instituce „Dům dětí“ (Casa dei bambini) v Římě roku 1907. Vytvořila zde originální edukační prostředí, které napomáhalo k spontánnímu rozvíjení dítěte. Tento pedagogický koncept je tvořen v duchu výrazného pedocentrismu, který je možné vysvětlit jako výchovu a vzdělávání, které je plně uzpůsobeno pro individuální rozvoj dítěte. Cíl pedagogiky Marie Montessori je vzájemný respekt a úcta mezi dětmi a dospělými tak, aby docházelo k plnému porozumění.

Jak již bylo nastíněno Montessori pedagogika vnímá každé dítě jako jedinečné individuum. K. Rýdl (2006) vypisuje základní teze této pedagogiky, jedná se např.:

„Pedagogika Montessori je mírovou pedagogikou překračující veškeré sociální, náboženské a etnické překážky a meze

Pedagogika Montessori podporuje a podněcuje individuální inteligenci a tvořivé chování při řešení problémů. Vede k samostatnosti a nezávislosti jedince a k odpovědnosti za vlastní učení a chování.

Pedagogická zařízení se musí přizpůsobovat vývoji dítěte, protože jinak děti nevyužijí příznivé období.

Zařízení Montessori pedagogiky jsou určena pro všechny děti, pomalejší i bystřejší, nadané i průměrné, postižené i zdravé, domácí i přistěhovalé, chudé i bohaté.

Montessori školy dokáží držet krok na všech stupních výkonového srovnávání s běžnými školami, často je ale překonávají v rozsahu praktických dovedností a pracovních kompetencí, které se vykazují například schopností organizovat si vlastní práci a sociálních kompetencí (...)“ (K. Rýdl, 2006, s. 13-14).

Typické pro tento koncept vzdělávání jsou tzv. senzitivní fáze. J. Průcha (1996) tyto fáze popisuje jako období, kdy je dítě zvláště citlivé pro vnímání a chápání určitých jevů vnější reality. Jedná se například o senzitivní fázi pro řád, sociální vývoj, smyslový vývoj, zájem o malé předměty, pohyb apod. Pokud bude v tomto období dítě podporováno pro určitou činnost, je pro ně velmi snadné si ji rychle osvojit. Respektovat senzitivní fáze je též jedním z velmi podstatných principů této pedagogiky.

Maria Montessori byla velmi dobrou pozorovatelkou a na základě svého sledování dětí při práci s didaktickým materiálem hovořila o tzv. polarizaci osobnosti. O té se blíže vyjadřuje Průcha (1996) a hovoří jako o mimořádně silné a dlouhé soustředěnosti, které je schopno i malé dítě. Dítě je v tuto chvíli činností zcela pohlceno a zaujato. Tento moment je pro dítě zdrojem silného rozvoje jeho osobnosti. Díky tomu se dítě podmaňuje do světa objevování, učení se v souladu se silným prožitkem. Je zapotřebí jej v tuto chvíli nerušit a plně respektovat jeho potřebu nasycení.

4.2.1 Principy pedagogiky Marie Montessori

Principy pedagogického konceptu Montessori vznikaly postupným a cíleným pozorováním dětí samotnou zakladatelkou tohoto alternativního směru. Marie Montessori vytvořila pedagogiku, která se snaží o všestranný rozvoj osobnosti dítěte na základě jeho vlastního potenciálu. Jsou zde jisté předpoklady, resp. principy, které by měly být naplněny:

- **vlastní objevování poznatků samotným dítětem**
  - Naplnění potřeby se učit, objevovat a poznávat v souvislostech
  - „Pomoz mi, abych to dokázal sám“
  - „Dítě je tvůrce sebe sama“
- **respektovat senzitivní fáze**
  - Dítě je jedinečná osobnost, kterou by měl dospělý plně respektovat

- Respektovat jednotlivá senzitivní období a nechat dítě plně se vnořit do svých potřeb
- Jedná se období zvýšené vnímavosti, citlivosti
- **„Ruka je nástrojem ducha“**
  - Když umožníme dítěti si vše lépe osahat, vše rychleji a snadněji pochopí *„Od uchopení k pochopení“*
- **princip svobody, volnosti a samostatnosti**
  - Svoboda je jednoznačným předpokladem pro samostatnost dítěte
  - Je zapotřebí respektovat svobodnou volnost ve výběru aktivit
- **svobodná volba práce a pohybu**
  - Dítě si samo na základě svých potřeb vybírá, s kým bude pracovat, kde bude pracovat a jak dlouho se bude dané činnosti věnovat
- **polarizace pozornosti**
  - Schopnost dítěte se plně a intenzivně věnovat určité činnosti
  - Dítě vedeme k cílené koncentraci
- **připravené prostředí**
  - Celkové, svébytné a smysluplné uspořádání všech pomůcek a materiálů pro individuální práci dítěte
  - Využití specifických a propracovaných pomůcek Marie Montessori, např. smirková abeceda
- **celostní učení**
  - Vést dítě k logickým souvislostem
  - Směřovat dítě k touze po hlubším poznání

- **práce s chybou**
  - Chybu je zapotřebí chápat jako projev procesu učení
  - Pro dítě je velmi užitečná a slouží jako zpětná vazba
  - Každá pomůcka by měla být koncipována tak, aby si ji dítě mohlo samostatně bez pomoci dospělého opravit
- **princip věkové přiměřenosti**
  - Množství pomůcek je přiměřené a jsou voleny podle věku a možností dítěte
  - Pomůcky jsou převážně umístěny ve výšce očí dítěte
- **princip heterogenity**
  - Věkově smíšené třídy
  - Mladší se učí od starších – dítě je žákem, ale i učitelem

Další z možných principů, které jsou typické v Montessori pedagogickém konceptu je např. Respekt k osobnosti dítěte, který úzce souvisí s individuálním přístupem, respektující partnerská komunikace, kdy učitel se nenavyšuje nad dítě a mnohé další.

K. Rýdl (2006) v sepisování tezí samotné Marie Montessori zmiňuje, že podle principů již zmíněné pedagogiky by všechna výchovně-vzdělávací zařízení měla být chápána jako „*školy zkušenosti pro život ve společnosti*“ a nemělo by se jednat o pouhé „*memorovací ústavy*“.

Některé již zmíněné principy vystihuje I. Tvrzová (2011, in Vališová a Kasíková, 2011), patří k nim např. úcta ke svobodě dítěte a k jeho spontánním projevům. V této pedagogické koncepci je velmi důležité vytvoření speciálně připraveného a didakticky podnětného prostředí, které napomáhá přirozenému vývoji dítěte. Při přípravě prostředí má velký význam „*smyslový materiál*“ (napomáhá dětem k rozvoji a poznání vlastních smyslů). Mezi klíčové zásady připraveného prostředí patří např. řád, svoboda, věková smíšenost, možnost výběru, kontrola chyb (autodidaktický materiál), výukový materiál ve výšce očí dítěte apod.

4.2.2 Osobnost a role pedagoga v Montessori

Učitel v pedagogickém systému Montessori by měl být pasivním, ale přesto velmi pozorným. I. Tvrzová (2011) v publikaci *Pedagogika pro učitele* popisuje roli pedagoga: „*Vychovatel sám však zůstává v pozadí, jeho úkolem je zajistit, aby se dítě mohlo co nejvíce projevit, aby se rozvíjela jeho samostatnost*“ (Tvrzová, 2011, in Vališová a Kasíková, 2011, s. 97). S učitelovou pasivitou úzce souvisí ztišení se, které napomáhá dítěti k plné koncentraci. Pedagog by zcela vědomě měl potlačit některé své typické osobnostní rysy, které by mohly narušit přímou aktivitu dítěte. Dospělý dítě usměřňuje a zprostředkovává mu nové poznatky a vytváří možnosti.

E. Opravilová a J. Kopáčková (2005) popisují úlohu učitele v tomto pedagogickém systému: „*...úlohou vychovatele je pozorovat dítě, dbát zákonů jeho vývoje a připravovat podnětné prostředí tak, aby mohlo nastat „normální rozvíjení“*“ (Opravilová a Kropáčková, 2005, s. 41). Je zapotřebí, aby učitel v této koncepci plně využil svého potenciálu k produktivní práci. Podle samotné Marie Montessori (1998) je dospělý stvořitelem, vládcem, strážcem i dobrodincem. A je potřeba si uvědomit, že dítě je plně závislé na dospělém. Dospělý musí dítěti pomáhat, aby mohlo pracovat samo, svým vlastním tempem a podle svých možností. Hlavním požadavkem na učitele je tedy heslo, které je tímto pedagogickým konceptem komplexně provázáno: „*Pomoz mi, abych to dokázal sám*“.

K. Rýdl (2006) uvádí podstatné schopnosti učitele/vychovatele, které jsou zapotřebí v rámci naplnění principů pedagogiky Marie Montessori:

„Vychovatel musí vytvořit předem připravené prostředí a starat se o něj

Vychovatel musí sám ovládat užívání a využití didaktického materiálu a umět dětem zprostředkovat jeho používání

Vychovatel je aktivním, když zprostředkovává dítěti vztah s okolím, je pasivním, pokud se tento vztah již uskutečnil

Vychovatel musí děti neustále pozorovat a diagnostikovat, aby uměl pomoci v okamžiku, kdy je požádán o pomoc

Vychovatel musí a smí podat pomocnou ruku jen tehdy, když je požádán o pomoc

Vychovatel musí umět naslouchat a potom se ptát, avšak jen tehdy, když je požádán o pomoc

Vychovatel musí respektovat dítě, když pracuje a nevyrušovat ho

Vychovatel musí respektovat dítě, když dělá chyby, aniž by ho hned opravoval

Vychovatel musí respektovat dítě, které odpočívá a přihlíží na práci jiných, aniž by ho rušil a desateronutil do práce

Vychovatel se musí stále pokoušet nadchnout děti pro práci s materiálem v jejich okolí

Vychovatel musí děti nechat pocítit, že se na jeho pomoc mohou kdykoliv spolehnout, nesmí ale svoji pomoc nikdy vnucovat

Vychovatel nabízí dítěti, které dokončilo svoji práci a vyčerpalo své síly, mlčky svoji duši“
(K. Rýdl, 2006, s. 7).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODIKA

Kvalitativní výzkum

Téma: Osobnost pedagoga mateřské školy

Výzkumný problém: Jaké jsou učitelky mateřských škol?

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Bakalářská práce se zabývá osobností učitelek, která je součástí celého vzdělávacího procesu. Cílem práce je hloubkové proniknutí do osobnosti pedagogů, postojů a hodnot, které uznávají, charakteristických znaků a smyslu, který v tomto zaměstnání spatřují. V rámci této práce se pokusím zodpovědět otázku, kdo jsou učitelky mateřských škol a jaká osobnostní specifika vnímají jako pro ně nezbytná. Výzkumné šetření se zabývá popisem osobnosti učitelek. Dílčím cílem výzkumného šetření je nahlédnout do osobnostních specifik učitelek běžných mateřských škol a učitelek, jež se rozhodly pro koncept pedagogiky Marie Montessori. Snažila jsem se o co možná nejhlubší pochopení jejich osobnosti v kontextu předškolního vzdělávání.

Hlavní výzkumná otázka:

- Kdo jsou učitelky mateřských škol?

Dílčí výzkumná otázka:

- Lze vyhledat společné znaky u učitelek běžných mateřských škol a u učitelek vyučujících podle vzoru Marie Montessori?

Otázky k polostrukturovanému rozhovoru:

- Které vlastnosti vnímáte jako pro Vás typické?
- Jaké vlastnosti jsou pro Vás důležité u druhých a jaké Vám naopak přijdou nesnesitelné?
- Co je pro Vás důležité pro naplnění životní spokojenosti?
- Co je pro Vás důležité v profesním životě?
- Existuje nějaká životní filozofie, která se prolíná do Vašeho profesního života?
- Jak je možné uvažovat nad zaměstnáním učitelka mateřské školy? (povolání/poslání, profese)
- Jaký je pro Vás ideální den v mateřské škole?
- Jak by vypadala pro Vás ideální mateřská škola?
- Co se podle Vás v mateřských školách často zanedbává?

5.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je tvořen celkem čtyřmi učitelkami mateřských škol. Kritériem pro výběr byla aktivní pedagogická praxe v rámci běžné mateřské školy, či alternativní mateřské školy Montessori. Každou z učitelek jsem oslovila na základě dlouhodobé známosti tak, aby mohlo dojít k hlubšímu pochopení jejich osobnosti a navázání důvěrnějšího vztahu mezi námi. Dalším kritériem byl souhlas s podílením se na výzkumu této bakalářské práce. Na dvě z učitelek jsem se obrátila v rámci Montessori mateřské školy, kde pracuji. Učitelky běžných mateřských škol jsou v příbuzenském vztahu (matka x dcera) a oslovila jsem je díky úzké známosti, která přetrvává již od mého útlého dětství. Mou snahou byl pestrý výběr učitelek tak, aby výpovědi nebyly jednosměrné např. díky stejnému věku a podobným zkušenostem atd.

5.3 Použitá metoda

Pro uskutečnění výzkumu v praktické části mé bakalářské práce byl využit kvalitativní design, ten je možné vysvětlit podle R. Švaříčka a K. Šedové (2007):

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hloubkových datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček a Šedová, 2007, s. 17).

Použitou metodou pro sběr dat byl hloubkový polostrukturovaný rozhovor, který byl sestaven na základě předem připravených okruhů a témat. Hloubkový rozhovor je možné objasnit podle již výše zmíněných autorů R. Švaříčka a K. Šedové (2007): *„...hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“ (2007, s. 159).* Rozhovory byly uskutečněny v únoru 2018. Délka setkání byla různá a pohybovala se mezi 30–90 minutami. Nahrávky byly pořízeny na mobilní telefon pomocí záznamníku. Rozhovory měly různorodou povahu, avšak díky vstřícnosti a otevřenosti učitelek byla setkání vždy velmi obohacující. S každou jednotlivou učitelkou jsem byla předem domluvena na možnosti doptání se potřebných informací prostřednictvím emailu či mobilního spojení.

5.3.1 Způsob zpracování dat

Rozhovory jsou v původní verzi zachyceny pomocí již zmíněného mobilního telefonu a přepsány v přílohách této bakalářské práce. Pro řádnější přehled a celkovou orientaci v textu jsem veškeré přepsané rozhovory vytiskla, pečlivě pročtla a vyčistila

od vaty, tím získala stručnější a pro mě lépe kontrolovatelnou verzi přepisu. Vzhledem k povaze práce jsem se rozhodla využít narativní přístup, který je možné vysvětlit podle R. Švaříčka a K. Šedřové (2007) jako přístup, který poukazuje na subjektivní verzi skutečnosti a popsání vlastní identity jednotlivých respondentů. Další možné vysvětlení narativního přístupu objasňuje Čermák (2002):

„Narativním přístupem ve výzkumu můžeme označit přístup zaměřený na dílčí, živou, osobní, jedinečnou a subjektivní zkušenost účastníka výzkumu a snahu porozumět jeho životu v kontextuálních souvislostech“ (Čermák, 2002, in Miovský, 2006).

Na základě narativního přístupu jsem pomocí výzkumných otázek a výpovědí učitelek mateřských škol sestavila jednotlivé kategorie a pomocí nich začala s vyvozením výsledků tohoto výzkumného šetření. Pro lepší a podrobnější vhléd jsem do jednotlivých kategorií dodala autentické výpovědi učitelek.

6 ETICKÉ ZÁSADY VÝZKUMU

Všechny komunikační partnerky byly předem obeznámeny s účelem a cílem výzkumu a na základě tohoto předpokladu souhlasily s rozhovorem. Během úvodního setkání jsem učitelky mateřských škol ujistila o anonymitě nahrávky tak, aby byla zachována mlčenlivost z mojí strany. Všem z předem dotázaných účastnic výzkumu jsem během prvního střetnutí vypověděla úvodní formulaci: *„Výzkum, kterým se zabývám, se týká učitelek mateřských škol a jejich osobností. Na základě tohoto rozhovoru bych ráda zjistila Vaše postoje, hodnoty a motivaci k tomuto povolání. Celý rozhovor je anonymní a můžete během něj vyslovit jakoukoli myšlenku, která Vás k danému tématu, otázce napadne. Pokud by Vám nějaká otázka byla nepříjemná, nemusíte na ni odpovídat. Vaše rozhodnutí budu plně respektovat. Veškeré Vámi vypovězené informace budou využity pouze pro mou bakalářskou práci.“*

7 POSTUP REALIZACE VÝZKUMU

Za účelem výzkumu jsem na začátku roku 2018 oslovila pět učitelek mateřských škol, které souhlasily s podílením se na praktické části mé bakalářské práci. Vzhledem k povaze práce se jednalo o pedagogy z různých mateřských škol běžného typu a alternativního typu Montessori. Cíleně jsem oslovila pět učitelek různých mateřských škol, i když pro potřeby tohoto výzkumu stačily čtyři účastnice výzkumu. Následovalo pečlivé prostudování literatury. Veškerá literatura je uvedena v seznamu literatury. Následně jsem se postupně setkávala se všemi oslovenými učitelkami mateřských škol. Pro uskutečnění rozhovorů jsem vybírala záměrně klidná a méně hlučná místa tak, aby vše probíhalo s co možná nejméně komplikacemi a dotazované se cítily v co možná největším komfortu. Všechny z učitelek na mě působily velmi vřele, klidně a měly zájem podílet se na výzkumu i v rovině jejich osobního růstu. Při prvním rozhovoru panovala částečně i ve mně míra nejistoty, což bylo zřetelné na celkovém plynutí této rozmluvy. Původně klidné místo bylo narušeno kulturní akcí a rozhovor nabýval jiných obrátek, než bylo mým původním záměrem. Jak jsem již podotkla jednalo se cílené rozhodnutí mít raději o jednoho dotazovaného navíc. Toto rozhodnutí se ukázalo jako nakonec poměrně dobrý krok. Prvotní napětí napomohlo k novým počátečním zkušenostem s vedením rozhovorů, které jsem následně využila pro zbytek dotazovaných.

7.1.1 Fáze realizace výzkumu

Rozhovory byly sestaveny pomocí několika okruhů a tvořily osnovu pro vedení jednotlivých setkání. Tematické okruhy sloužily k pomoci vyhledat odpověď na hlavní výzkumné otázky. Na základě níže uvedených kategorií jsem se pokusila blíže porozumět každé jednotlivé učitelce mateřské školy a proniknout víc do jejího nitra.

8 VÝSLEDKY A VÝPOVĚDI UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL

Hlavním účelem této kapitoly je celkové shrnutí výpovědí učitelek mateřských škol. Na základě provedených rozhovorů se zde pokusím shrnout výsledky a nalézt odpovědi na výzkumné otázky.

8.1 Paní učitelka Iveta

Průběh rozhovoru

Celý rozhovor se nesl ve velmi příjemném duchu. Setkání trvalo 75 minut a dále pokračovalo dalšími pedagogickými i nepedagogickými tématy. Příčinou podle mého názoru byla velmi přívětivá a přátelská atmosféra. Rozhovor probíhal u Ivety doma, což velmi pomohlo k celkové uvolněnosti nás obou. Iveta neměla problém s jakoukoli otázkou a velmi hluboce se nad vším zamýšlela. Sama po ukončení rozhovoru byla velmi spokojená s jeho průběhem. Byla velmi potěšena, že se mohla pozastavit nad svou profesí a znovu si uvědomit za čím směřuje a v čem ji toto povolání naplňuje.

Medailonek

Ivetě je 45 let a učitelství v mateřské škole se věnuje dvacátým sedmým rokem. Vystudovala střední pedagogickou školu. Tato profese ji neskutečně baví a stále naplňuje. Nebrání se inovacím a velmi ráda navštěvuje různé kurzy a přednášky. S velkou vášní se věnuje i samostudiu a její pedagogicko-psychologická knihovna sčítá velké množství publikací různého zaměření a témat. Sama tvrdí, že se jí změnil pohled na pedagogickou činnost po narození jejích dvou dětí, které přispěly k soudobému pohledu na učitelství. Mezi její zájmy patří literatura a sport.

Vlastnosti (pro ni typické, důležité u druhých, nesnesitelné)

Mezi vlastnosti, které sama na sobě spatřuje, patří komunikativnost, obětavost a samostatnost. Jako nejdůležitější z nich, která je strůjcem pedagogického úspěchu vnímá již zmiňovanou komunikativnost. Důvodem je pestrá komunikační síť, ve které se denně Iveta nachází: „...protože učíš komunikovat děti, potřebuješ komunikovat s rodiči, s kolegyněmi... Celá tato práce je o komunikaci.“ Jako podstatnou vlastnost, které si velmi váží na druhých je upřímnost: „...upřímnost. S tím vším ostatním se dá pracovat. Pakliže upřímnost u druhého chybí je velmi těžké se nějakým způsobem nadále sblížovat a budovat mezi námi vztah. Díky upřímnosti je možné předcházet problémům a téměř vše se dá vyřešit.“ Vlastnost, která ji je naopak zcela proti srsti je lidská blbost, resp. podle jejích slov: „Když lidé nepoužívají selský rozum.“ Na Ivetě byly znát pochyby, že si není jistá, zda to úplně souvisí s otázkou, ale dále dodala, že ji přijde nesnesitelné, když někdo vnucuje svůj vlastní názor druhým bez hlubšího zamyšlení.

Smysl a podstata života

Iveta vnímá jako velmi důležitou svou vlastní spokojenost. Při výpovědi vypadala do jisté míry nejistě. Prý to bylo způsobeno tím, že měla pocit, že se jedná o něco částečně sobeckého. Postupně se více a více dostávala k hloubce původně nadnesené myšlenky: „...za poslední léta jsem se přesvědčila, že když já nejsem v pohodě, tak není v pohodě ani moje nejbližší okolí. (...) společně s tím přichází úplně všechno.“ Po chvíli vyjádřila své obavy. Iveta se domnívá, že na tento postoj není společnost zcela připravená, resp. dělat něco sama pro sebe.

Podstata a naplnění v profesním životě

Paní učitelka Iveta vnímá učitelství jako splnění svého snu. Sama říká, že si neumí představit, že by dokázala vykonávat jinou profesi, minimálně ne s takovým nadšením a přesvědčením. V této profesi se cítí všeobecně jistě a má pocit, že má stále, co nabídnout: „...ukázat (...) dětem nějaký směr, ukázat jim možnost, jak se s tím životem poprat a nabídnou jim cesty, kterými se mohou vydat.“ Již několikrát dostala možnost být ředitelkou mateřské školy. Tato dráha však neodpovídá jejímu cíli tedy: „...být

s dětmi v kontaktu.“ Pokud by z nějakého důvodu musela opustit školku, ve které pracuje např. změna vedení apod., stejně by chtěla zůstat v podobné profesní dráze: „...chci pracovat s dětmi. Možná bych mohla vést dětskou jógu nebo povedu nějaký zájmový kroužek, ale pořád to bude práce s dětmi.“

Životní filozofie

Nad otázkou životní filozofie, přišlo hlubší a poměrně dlouhé zamyšlení. Iveta vnímá jako něco, co ji v současné době velmi ovlivňuje a v čem vidí samu sebe, a i své okolí, představení od Jaromíra Duška – Čtyři dohody. Iveta nadále vysvětluje: *„Nevytvářet si předsudky, nebrat si nic osobně, to je asi to nejdůležitější, co se mi poslední dobrou honí hlavou.“*

Motivace pro toto zaměstnání

Iveta jako svou největší motivaci pojímá děti, které ji stále naplňují radostí. Sama o nich říká, že její největší odměnou je právě jejich pochvala a nadšení, kterou mají z připravených činností: *„To, když ti nakreslí obrázek. To, když přijdou a řeknou, že tě mají rádi. Takže mou největší motivací je zpětná vazba přímo od dětí.“* Uznává, že chvála od rodičů je také něco velmi povzbuzujícího, ale dětskou radost to nenahradí.

Počáteční motivace pro volbu učitelské profese

První moment, kdy se Iveta chtěla stát učitelkou, nastal již ve chvíli, kdy ona sama mateřskou školu navštěvovala. Zpočátku se jí v mateřské škole velmi nelíbilo: *„Byla jsem jedno z těch dětí, které do školky nechtějí chodit. Celé jsem to tam probřečela.“* Jistý zlom nastal s příchodem nové paní učitelky, která oplývala laskavostí a k dětem se chovala velmi vlídně: *„...nastoupila neskutečně milá paní učitelka a díky ní jsem se vlastně rozhodla, že budu učitelkou ve školce.“*

Vnímání učitelství jakožto povolání/poslání, profese

Iveta vnímá učitelství v mateřské škole jako velmi specifické a odlišné od ostatních vzdělávacích institucí. Podle jejích slov je potřeba, aby toto zaměstnání bylo pro učitelku posláním a ona sama jej takto vnímá: „*Určitě poslání, ale samozřejmě je nutné být i profesionálem.*“ Jak je patrné z výpovědi učitelky Ivety, je zde nutné být profesně na velmi dobré úrovni a stále se vzdělávat. Popisuje, že profesionalizace učitelek hraje podstatnou roli hlavně v posledních letech: „*...dřív, když jsem začínala, rodičům stačilo, že tam byl někdo, kdo ty děti měl rád a s kým byly (...) spokojené. Dneska samozřejmě také po nás rodiče vyžadují, aby u nás byly děti spokojené, ale zároveň vyžadují, aby se jednalo o učitelku – profesionála.*“ Iveta se v této souvislosti dále rozpovídala o neustálých změnách v legislativě a širokém spektru znalostí a dovedností, kterými by učitelka měla disponovat.

Ideální den v mateřské škole

Ideálním dnem ve školce podle slov Ivety je každý den, který se vydaří. Může se jednat o jakékoli činnosti, ale podstatou je, aby všichni odcházeli s úsměvem, učitelka – děti – rodiče: „*Asi každý den, který se povede podle mých představ anebo mě naopak něco mile překvapí. Když si vyzkoušíme něco nového a vydaří se to...*“

Ideální mateřská škola

Jako jedna z prvních odpovědí na položenou otázku bylo zcela spontánní vyhrknutí: „*Bylo by tam tak patnáct dětí na třídu.*“ Je tedy patrné, že snížený počet dětí je pro práci učitelky Ivety stěžejní. Dále byla příkládána důležitost společné vizi, přátelskému týmu učitelek a vstřícnosti nepedagogického personálu např. uklízečky, kuchařky, hospodářky apod. Hlavním cílem takové školky by byla značná samostatnost dětí, a to v různých aspektech: „*aby se dokázaly samy rozhodovat, zvládaly základní sebeobsluhu, dokázaly si obhájit svůj vlastní názor a byly (...) schopné komunikovat, přijmout a respektovat názor druhého.*“

Často zanedbávané aspekty v mateřské škole

Paní učitelka Iveta vnímá jako často zanedbávanou okolnost v mateřské škole dětskou tvořivost a spontaneitu: „*Bohužel si myslím, že velká část učitelek jede v takovém to zastaralém programu, předávání hotových informací. Hodně se zanedbává taková ta, dětská tvořivost a zvědavost.*“ Tato vyřčená myšlenka se podle poznatků Ivetky netýká pouze starších učitelek, ale je zastoupena v široké pedagogické veřejnosti.

8.2 Paní učitelka Markéta

Průběh rozhovoru

Celý průběh rozhovoru byl velmi přátelský a klidný. Setkání trvalo 65 minut a panovala při něm velmi pohodová atmosféra. Rozhovor se uskutečnil u Markéty doma, což velmi pomohlo nám oběma. Bylo znatelné, že jsme se cítily velmi komfortně a rozhovor byl spontánní, pestrý a vřelý. Markéta neměla problémy s jakoukoli odpovědí a její reakce byly poměrně rychlé a věcné.

Medailonek

Markétě je 25 let a v praxi je třetím rokem. Vystudovala vyšší odbornou školu pedagogickou, kde se věnovala studiu speciální pedagogiky. Již od mala pomáhá své matce v mateřské škole. Často jezdila jako pomocný dozor s dětmi na výlety, tábory a školy v přírodě. Práce s dětmi ji velmi baví, i když si zpočátku myslela, že ve své profesní dráze se bude věnovat starším žákům. Po zkušenostech asistence starším studentům s výukovými obtížemi zjistila, že v této oblasti se necítí tak jistě jako v mateřské škole.

Vlastnosti (pro ni typické, důležité u druhých, nesnesitelné)

Paní učitelka Markéta se ukázala jako velmi výřečná a vyjmenovala mnoho pro ni typických vlastností. Jednalo se o komunikativnost, obětavost, týmovost či upřímnost. U poslední ze zmíněných vlastností se objevily mírné obavy: „...*nejsem si jistá, zda se jedná o stoprocentně kladnou vlastnost.*“ I přesto se nakonec přiklonila k názoru, že je pro ni typická a vlastně velmi důležitá. Důvodem pro toto uvážení byl jednoduchý předpoklad, že tato profese si vyžaduje jednání na rovinu. Když jsem se ji zeptala, jakou z těchto vlastností vnímá jako nejdůležitější, zvolila komunikativnost a upřímnost, o které se ještě dále vyjádřila: „...*když s dětmi jednám na rovinu a vlastně nemusí to být jen s dětmi, ale také s rodiči, kolegyněmi, s vedením je atmosféra mnohem méně napjatější a klidná.*“ Mezi svými blízkými, ale i v pedagogické sféře je pro ni velmi podstatná důvěra. Jako opositum k vlastnostem, které u lidí vyhledává zvolila aroganci: „*Úplně nesnáším arogantní lidi, kteří ze sebe dělají něco, co nejsou. Vytvářejí představu o tom, že rozumí úplně všemu, ale přesto často o tom, ani nemají ponětí...*“

Smysl a podstata života

V této otázce byly na Markétě patrné značné pochyby. Zpočátku chtěla odpovědět takové ty pro většinu z nás typické věci jako je rodina, láska, zdraví apod. Při hlubším zamyšlení se dostala k problematice velkých životních kroků a změn a řekla: „*Já si myslím, že je to o tom, že každý z nás prochází mnoha změnami. Když je člověk studentem, nově zaměstnaným... Na to se váže velké množství změn, které člověka provází. Mám pocit, že spolu s těmito změnami přichází i jiná odpověď na tuto otázku.*“ Markéta dospěla k názoru, že je pro ni důležitá její vnitřní pohoda a klid. Díky tomu má pocit, že jde mnohem více věcí a životních situací snáz.

Podstata a naplnění v profesním životě

Pro Markétu je velmi důležité nasměrovat děti nějakým směrem, ukázat jim možnosti, jak se mohou dostat z různě těžkých životních situací a z každé na první pohled zlé zkušenosti si vzít něco dobrého: „*Chtěla bych jim ukázat, že i když je potká jakýkoli problém je možné ho řešit a najít i v různých životních krizích něco pozitivního.*“ V tomto

ohledu se odkazuje i na svou kolegyni na patře, která je pro ni velkým vzorem a inspirací. Poté se ještě Markéta vyjádřila k práci s chybou: „...když udělám chybu, tak se tím učím a příště se této chybě už snadno vyvaruji.“ Naopak zde vnímá rozpor se svou současnou kolegyní na třídě, která se snaží, podle Markétiných slov, děti před jakoukoli chybou vyvarovat.

Životní filozofie

Při položení této otázky byla Markéta velmi nejistá a částečně se potácela s odpovědí. Nakonec se usnesla, že se nejedná o nic konkrétního, ale spíš o plnění určitých cílů: „Vždy si stanovuji velmi jednoduchý cíle a ty se snažím splnit. Osvědčilo se mi dělat si krátkodobé cíle, které se dají snáze plnit a je možné navázat dalšími cíli. Věřím v to, že každý malý krok vede k jednomu velkému...“

Motivace pro toto zaměstnání

Pro Markétu jsou největší motivací samotné děti, které ji pobízejí k další práci, která ji naplňuje. Na této profesi se jí velmi líbí, jak jsou děti v tomto věku ještě poměrně hodně ovlivnitelné a je možné na spousty věcech pracovat. Mimo jiné je to pak i spolupráce s rodinou: „nedávno jsem měla u konkrétního kluka pocit, že už nevím jak dál... (...) nic mi nedávalo smysl a najednou začala s námi spolupracovat maminka a mě to neskutečně nakoplo, takže mimo samotné děti taky i spolupráce s rodiči.“

Počáteční motivace pro volbu učitelské profese

Paní učitelka Markéta zde velmi jasně odpověděla, že se jednalo o její matku: „...ona sama je skvělou paní učitelkou. Vždycky jsem chtěla být jako ona.“

Vnímání učitelství jakožto povolání/poslání, profese

Markéta si je zcela jistá, že pokud se jedná o učitelství v mateřské škole, mělo by se jednat v první řadě o poslání: „Myslím, že člověk musí být opravdu osobností, aby se

do takového povolání mohl pustit. Ale samozřejmě jsou lidi, kteří učí, ale vnímají to pouze jako zdroj obživy. Učitelku mateřské školy, ale musíš dělat srdcem.“ Dále dodala, že v této profesi člověk nemůže očekávat nějaké velké finanční ohodnocení, což je v souladu s myšlenkou, že k tomuto zaměstnání je zapotřebí velkého citu a je potřeba vykonávat jej s láskou.

Ideální den v mateřské škole

Markéta vnímá jako ideální den každý, kdy děti dokáže probudit k zájmu o nějakou činnost a oni na ni velmi kladně reagují. Ideální dnem je podle jejích slov opravdu jakýkoli den, kdy si je vědoma, že dětem něco předala a děti z nově naučeného projevily radost.

Ideální mateřská škola

Pro Markétu je velmi důležitá individuální práce s dětmi tak, aby se mohla každému dítěti chvíli věnovat a být tam jen pro něho. S tím úzce souvisí snížený počet dětí, který vnímá jako velmi důležitý. Dále pak zmínila dobrý kolektiv: *„Stoprocentně dobrý kolektiv, pro mě je to ztělesnění mé asistentky...“* O své asistenci se vyjadřuje jako o někom, kdo se velmi rád dělí o své nápady, díky tomu navazují úzkou spolupráci a vzájemně se doplňují. Markéta vnímá jako další podstatu takové školky vstřícné rodiče a celkovou spolupráci mateřské školy. Cílem takovéto mateřské školy by mělo být vedení dětí k samostatnosti a především, aby tam byly děti šťastné.

Často zanedbávané aspekty v mateřské škole

U této otázky si Markéta nebyla jistá s formulací. Jako jeden z nejvíce zanedbávaných aspektů vnímá odbourávání dětské fantazie a představivosti. Konkrétněji se vyjádřila: *„Mnoho věcí, které nejsou potřeba rozhodneme my (dospělý) a nedáme jim (dětem) možnost se tom podílet.“*

8.3 Paní učitelka Renata (Montessori)

Průběh rozhovoru

Průběh rozhovoru byl velmi poklidný, i když zpočátku jsem z Renaty cítila mírnou nervozitu. Po seznámení s celým průběhem rozhovoru a vytvoření příjemné, přátelské atmosféry se Renata výrazně uvolnila. Setkání trvalo 52 minut. S paní učitelkou Renatou jsem se setkala v mateřské škole, kde obě pracujeme. Renata dokázala odpovědět na jakoukoli otázku. Odpovědi byly spíše stručnějšího charakteru, i přesto se téměř nad každou otázkou hluboce zamýšlela a neukvapovala se s náhlou odpovědí.

Medailonek

Renatě je 47 let a v praxi se pohybuje od ukončení střední školy. Po ukončení pedagogického vzdělání začala pracovat ve školce „Začít spolu“ a poté na základní škole při fakultní nemocnici, kde kromě pedagogické práce vedla ozdravné lekce, rehabilitační jógu a hru na flétnu. Po narození své třetí dcery se rozhodla vydat novou cestou. Pro svou smysluplnost ji zaujala Montessori pedagogika a podstoupila akreditovaný kurz ve společnosti Montessori. Volné chvíle nejraději tráví se svou rodinou.

Vlastnosti (pro ni typické, důležité u druhých, nesnesitelné)

Bylo patrné, že odpovídat na své vlastnosti je pro Renatu mnohonásobně náročnější než na vlastnosti, které ji na druhých imponují či naopak ji přijdou zcela nesnesitelné. Mezi pro ni typické vlastnosti zařadila empatii, společenskost, přátelskost, citlivost, upřímnost a kreativitu. Dále o sobě vypověděla, že není typickým „tahounem“. Jako nejpodstatnější vlastnost pro učitelky mateřských škol vnímá již výše zmíněnou empatii: „...učitelka by měla dokázat se vcítit do dětské dušičky a vnímat ji.“ Na druhých Renata oceňuje upřímnost, empatii, zodpovědnost a laskavost. Naopak vlastnosti, které v žádném případě nevyhledává je sobeckost, egoismus, faleš, povýšenost a dále dodává: „Nesnáším, když se někdo staví nad ostatní. V téhle práci je potřebné pracovat v týmu,

ředávat své nápady a dělit se o ně, pokud to někdo nedokáže neměl by ve školce pracovat.“

Smysl a podstata života

Renata se převážně ztotožnila z běžně společensky uznávanými hodnotami a na prvních místech jmenovala zdraví, štěstí a lásku. Blíže se k nim vyjádřila: *„Možná je to pro někoho otřelá fráze, ale myslím, že není nic důležitějšího.“*

Podstata a naplnění v profesním životě

Naplnění v profesním životě spatřuje Renata ve fungujícím týmu, který bude spolupracovat a vzájemně se podporovat: *„Je potřeba, abychom se navzájem podporovali, vymýšleli spousty nových aktivit, projektů a hlavně spolupracovali.“* Smyslem této práce jsou pro Renatu především děti, které ji neustále rozvíjí a obohacují.

Životní filozofie

Renata spatřuje svou vlastní filozofii ve známém slovním spojení *„S úsměvem jde všechno líp.“* Vysvětluje, že je pro ni velmi důležité se nad běžné trable a starosti trochu povznést: *„..., snažím se nad všechny své problémy povznést a vidět to, co mi daly, to, v čem mi pomohly...“*

Motivace pro toto zaměstnání

Mimo samotných dětí jsou pro Renatu častou motivací různé vzdělávací kurzy a semináře. Ráda je pak přenáší do výchovně-vzdělávacího procesu se samotnými dětmi. Jejím největším zážitkem a zároveň zdrojem nepřeborné inspirace bylo absolvování Montessori kurzu: *„Nadchli mě myšlenky samotné Marie Montessori a snažím se je přenést do své práce a vlastně i do výchovy své dcery.“*

Počáteční motivace pro volbu učitelské profese

Prvotní motivací byla teta, která pracovala v mateřské škole a Renata se právě i díky ní chtěla stát učitelkou v mateřské škole. Již jako malá ráda pečovala o malé děti a nadšení z možné pomoci dětem ji zůstalo dodnes.

Vnímání učitelství jako povolání/poslání, profese

Hned po vyřknutí otázky se objevila jasná, svérázná odpověď: *„Určitě jako poslání.“* Mezi důvody, proč tomu tak je, Renata uvedla např. velkou psychickou náročnost a finanční neatraktivnost tohoto zaměstnání: *„Není to o nějakém velkém kariérním postupu, ale především o citu, který do toho dáváš. Člověka, který to chce dělat, to musí bavit a naplňovat.“*

Ideální den v mateřské škole

Pod pojmem ideální den v mateřské školce si Renata vybaví naprosto všední den, kdy se vše daří tak, jak má a je patrné, že jsou děti spokojené: *„..., kdy všechno klape, tak jak má a já vidím, že jsou děti šťastné a spokojené.“*

Ideální mateřská škola

Při tomto tématu jsme se s Renatou bavily o přírodě. Školka v blízkosti lesa je podle Renaty naprostým ideálem. Dále pak jmenovala program Montessori, zdravé a pestré stravování, odborné vedení a vřelé kolegiální vztahy. Cílem takové to mateřské školy by bylo poslání od Marie Montessori: *„Pomoz mi, abych to dokázal sám.“*

Často zanedbávané aspekty v mateřské škole

Jako velký problém v množství školek, s kterými přišla Renata do kontaktu, vidí zanedbávání duševní hygieny učitelů: *„...učitelky málo sebehodnotí svou práci, i když je to důležitý podnět k osobnímu rozvoji.“*

8.4 Paní učitelka Lucie (Montessori)

Průběh rozhovoru

Spolu s Lucií jsme se setkaly ve velmi příjemné a klidné kavárně. Pěkné místo napomohlo k pozitivnímu průběhu celkového rozhovoru a setkání trvalo 69 minut. Lucie byla velmi vstřícná a dobře naladěná, působila velmi uvolněně a otevřeně k jakýmkoli otázkám. Své pozitivní naladění přetáhla i na mě samotnou. Přátelsky jsme si povídaly o různých tématech, aby z nás opadla jakákoli možná nervozita. Ve chvíli, kdy jsem měla pocit, že jsme se dostali k pedagogice jako takové jsem zapnula nahrávání. Velmi mě potěšilo, že tento fakt Lucii nějak zásadně neovlivnil a nadále působila velmi příjemně a klidně.

Medailonek

Lucii je 28 let. Po ukončení vysokoškolského studia na pedagogické fakultě začala pracovat v běžné, sídlištní mateřské škole. Po třech letech praxe cítila, že potřebuje změnu a absolvovala akreditovaný Montessori kurz. Nyní je třetím rokem v malé mateřské škole se systémem Marie Montessori a je zde velmi spokojená. Velmi ráda navštěvuje různé vzdělávací kurzy a cestuje.

Vlastnosti (pro ni typické, důležité u druhých, nesnesitelné)

Lucie ve své výpovědi zmínila jako první trpělivost následovala kreativita a empatie. Zmínila zde i svou zálibu v učení se nových věcí, která se jí přirozeně naplňuje každým dnem stráveným v mateřské škole: *„Občas jako dospělý člověk mám pocit, že ztrácím, ten jednoduchý, nekomplikovaný pohled, který děti umí díky nim se do tohoto pohledu mohu vracet. Práce s dětmi je velmi obohacující.“* Jako nejpodstatnější vlastnost pro učitelku mateřské školy vnímá Lucie empatii: *„Učitelka, která neoplývá empatií nemůže děti vnímat plnohodnotně...“* Lucie na lidech všeobecně oceňuje důvěru, respekt k názorům druhých a schopnost se nad věcmi hlouběji zamýšlet. Naopak ji je

velmi nepříjemné, když je někdo neohleduplný, dívá se na svět jen jedním směrem a na všem spatřuje něco negativního.

Smysl a podstata života

První věc, která Lucii napadla ohledně smyslu a podstaty života je rodina. Dále se rozpovídala o hledání cesty, po které má v životě jít: *„Pro mě je aktuálně velmi důležitý hledat nějaký směr, hledat něco, co mě může naplňovat, co mě může někam směřovat. Celkově hledání smyslu, štěstí...“* Jeden z podstatných smyslů vidí v Montessori pedagogice, avšak podotýká, že stále je před ní spousta možností kam se posouvat.

Podstata a naplnění v profesním životě

Lucie vnímá jako velmi podstatné, aby se cítila ve svém zaměstnání spokojená tak, aby mohla být sama sebou: *„...jsem šťastná, že jsem našla alternativu ke vzdělání, která mě naplňuje, že v Montessori vidím smysl. Vnímám to tak, že Montessori nenaplňuje jen mě, ale i samotné děti.“*

Životní filozofie

Pro Lucii je důležité vše dělat tak, aby v tom spatřovala smysluplnost. Ve všem, co Lucie vykonává potřebuje vidět význam. Dále zde zmínila větu od Marie Montessori: *„Pomoz mi, abych to dokázal sám.“*

Motivace pro toto zaměstnání

Motivací pro Lucii je obrovská možnost vybudovat v dětech postoj k budoucímu vzdělávání a dávat jim prostor pro touhu objevovat, hledat, zkoumat a učit se podle jejich potřeb a zájmů. O učitelkách v mateřských školách se nadále vyjadřuje: *„Učitelka je jedním z prvních dospělých, která plní roli jakéhosi ukazatele, která může pomoci dětem ukázat, kam je možné jít. A je jen na nich, jak tuto možnost uchopí...“*

Počáteční motivace pro volbu učitelské profese

Počáteční motivací byla pro Lucii její babička (učitelka v mateřské škole), ke které jako malá velmi ráda jezdila a pomáhala jí chystat různé aktivity pro děti do mateřské školy. Doteď je pro ni babička nepřeborným množstvím inspirace, zkušeností a rad.

Vnímání učitelství jako povolání/poslání, profese

Zde se velmi rázně přiklonila k poslání: *„Moje babička mluvila o tom, že profesi učitelky musíš dělat srdcem, a ne pro peníze. A s tím bezmezně souhlasím.“*

Ideální den v mateřské škole

Lucie považuje jako ideální den každý, kdy všichni odchází spokojení. Programu, který si pro děti připravila věnovala dostatečnou péči a zároveň byla schopna, spontánně reagovat na nápady a reakce dětí. Zároveň dodává, že občas stačí k ideálnímu dni opravdu málo: *„..., když za tebou přijde jedno dítě a potěší tě úsměvem anebo ti řekne, že tě má rádo, a že je šťastné, že tu s tebou může být.“*

Ideální mateřská škola

Velkou vášní je pro Lucii příroda, a tak by i ideální mateřská škola měla stát v její blízkosti, měla by mít dostatečně velkou zahradu, která by byla pro děti atraktivní. Součástí zahrady by byla relaxační a aktivní zóna, hmyzí hotel, zahrádka s bylinkami a zeleninou a mnohé další. Lucie se zde rozpovídala o vřelých vztazích na pracovišti: *„Důležitou složkou každé práce je kolegiální, přátelská atmosféra. Měli bychom mít stejnou vizi a stejné ladění.“* Dále Lucie mluvila o dostatečně prostorných třídách, Montessori systému a sníženém počtu dětí.

Často zanedbávané aspekty v mateřské škole

Jako často zanedbávané aspekty považuje Lucie spontánní činnosti dětí, podstata a důležitost volnosti a smysluplnosti. Dále uvedla, že by chtěla trávit mnohonásobně více času venku mimo mateřskou školu.

9 SHRUNUTÍ VÝSLEDKŮ

Pomocí této kapitoly se pokusím shrnout výpovědi učitelek mateřských škol a najít specifika každé z nich.

Vlastnosti (pro ně typické, důležité u druhých, nesnesitelné)

Na všech učitelkách bylo vidět, že odpovídat na své osobní vlastnosti je pro ně mnohonásobně komplikovanější, než jmenovat, co je jim sympatické či naopak nesympatické na druhých. Mezi vícekrát zmíněnými odpověďmi se objevila komunikativnost, upřímnost, empatie a kreativita.

Iveta s Markétou se shodly na komunikativnosti, kterou vnímají jako jednu z nejdůležitějších vlastností učitelské profese. Markéta též zmínila pro ni podstatnou vlastnost – upřímnost. Upřímnost se vyskytla i u Renaty, která však jako nejdůležitější vlastnost učitelství vnímá empatii. Zde se vyskytla shoda mezi Renatou a Lucií, pro které je empatie hybnou silou tohoto zaměstnání. U Lucie s Renatou se objevil další soulad v podobě kreativity.

Vlastnosti, které jsou pro konkrétní učitelky důležité u druhých lidí zazněla pestrá škála. Jediná Iveta jmenovala pouze jednu vlastnost – upřímnost. Jako důvod uvedla, že se vším ostatním je možné pracovat. Upřímnost zazněla i ve výpovědi Renaty, která dále uvedla empatii, nadhled, zodpovědnost a laskavost.

Při nalézání odpovědí na otázku o nesnesitelných, popř. pro učitelky nepříjemných vlastností jsem zpočátku nespatořovala žádnou shodu. Při hlubším pohledu bylo patrné, že jinými slovy mluvila většina respondentek, konkrétněji tři ze čtyř, o té samé vlastnosti, kterou můžeme nazvat zarputilostí, i když přímo nezazněla z úst ani jedné z respondentek. Učitelky mluvily o umanutosti a dívání se pouze jedním naučeným směrem bez uvažování nad hlubšími souvislostmi. I přestože Renata o zarputilosti nemluvila, v předchozí kategorii zmínila nadhled, což mohlo být míněno obdobným způsobem jako zbytek účastnic výzkumu.

Smysl a podstata života

Renata vnímá jako nepodstatnější hodnoty: zdraví, štěstí a lásku. Podobnou prvotní myšlenku vyslovila i Markéta a Lucie. Markéta však po ukončení rozmluvy o smyslu a podstatě života dodala vnitřní spokojenost, která se prolíná do jejího života. S touto myšlenkou se zcela ztotožnila Iveta. Lucie vnímá svůj život jako neustálé hledání cesty, popř. směru tak, aby mohla stále zažívat pocit štěstí a spokojenosti.

Podstata a naplnění v profesním životě

Lucie se v současné chvíli cítí zcela profesně naplněná, našla alternativu, ve které spatřuje smysl a naplňuje ji. Soulad zde nastal u Markéty s Ivetou. Obě učitelky se cítí profesně naplněné z důvodu možnosti děti nějakým způsobem nasměřovat, ukázat jim cestu a možnosti, které se v běžném životě naskytují. Iveta nadále doplnila, že tato práce souvisí s naplněním jejího života a nedokáže si představit vykonávat jinou profesi se stejným nadšením. Renata vypovídá o profesním naplnění, ve chvíli, kdy je součástí dobré pracovního týmu, který navzájem spolupracuje a je na nich vidět snaha plnit společnou vizi. Všechny respondentky uvedly, že největší naplnění prožívají při práci s dětmi.

Životní filozofie

Při odpovědi na tuto otázku byla vidět patrná nejistota u většiny z dotazovaných učitelek, konkrétněji u tří ze čtyř dotazovaných. A spolu s touto tematikou přišla i delší odmlka, kterou si učitelky ponechaly při zvolení odpovědi. Odpovědi byly velmi různorodé a není zde patřičná jakákoli shoda.

Iveta se obrátila na divadelní ztvárnění knihy Čtyři dohody. Konkrétněji nevytváření si předsudků.

Markéta patřila k těm učitelkám, které dlouho hledaly samy v sobě smysluplnou odpověď. Nakonec se dobrala k tezi: „...každý malý krok vede k jednomu velkému.“

Renata odlehčila tuto otázku půvabnou myšlenkou, kdy je zapotřebí úsměvu k jakékoli činnosti, kterou běžně vykonává, resp. „s úsměvem jde všechno líp“.

Lucie vnímá jako svou životní filozofii smysluplnost. Pokud něco vykonává beze smyslu, nedochází u ní k motivaci kteroukoliv aktivitu dokončit.

Motivace pro toto zaměstnání

Zde byla patrná shoda u všech dotazovaných učitelek. Jejich největší motivací a hybnou silou tohoto povolání jsou samotné děti a práce s nimi. U Renaty jsem získala tuto odpověď až po doptání se pomocí emailu. Iveta doplnila, že se jedná o zpětnou vazbu přímo od zmiňovaných dětí. Markéta dodala, že krom samotných dětí je pro ni velmi důležitá spolupráce s rodiči. Uvedla tomu tak díky přímé práci v integrované třídě. Renata vidí velkou podstatu v sebevzdělávání pomocí různých vzdělávacích kurzů, které ji vždy posunou v pedagogické práci o krok dál. S touto myšlenkou se identifikovala i Iveta. Lucie uvedla možnost nasměrovat děti k určitému životnímu postoji.

Počáteční motivace pro volbu učitelské profese

Za počáteční motivací všech učitelek podílejících se na výzkumu stojí, krom samotné chuti pracovat s dětmi, nějaká pro ně blízká osoba. Tři ze čtyř učitelek ovlivnily ve volbě povolání rodinní příslušníci. Markétu její maminka, která se věnuje učitelství. Lucii její babička a Renatu její teta, obě byly učitelkami mateřských škol. Všechny osobnosti, které ovlivnily respondentky jsou pro ně nadále obrovským vzorem.

Iveta se rozhodla jít cestou učitelství v mateřské škole, díky hodné a vstřícné paní učitelce. Iveta byla dítětem, kterému se v mateřské škole nelíbilo, což se změnilo až s příchodem zmiňované paní učitelky.

Vnímání učitelství jako povolání/poslání, profese

Všechny učitelky se jednotně shodly na názoru, že učitelství mateřské školy je prvořadě posláním. Podle jejich výpovědí jsou učitelky mateřských škol do jisté míry specifické. Práce s malými dětmi vyžaduje velkou dávku citu, resp. je potřeba jej vykonávat srdcem.

Častým důvodem, který respondentky uváděly je psychická náročnost, nízké finanční ohodnocení a malá pravděpodobnost kariérního vzestupu. Psychickou náročnost popisují ve svých výpovědích tři ze čtyř dotazovaných, konkrétněji Iveta, Markéta a Renata. Nízké finanční ohodnocení zmiňují dvě ze čtyř učitelek, konkrétněji Markéta s Renatou. O malé možnosti kariérního vzestupu se zmiňuje Renata, na kterou je možné navázat Ivetinou rozmluvou o vnímání učitelek mateřských škol společností.

Ideální den v mateřské škole

Ideální den v mateřské škole by se dal shrnout podle výpovědí jako den, kdy všichni aktéři výuky – učitelé a žáci mateřské školy odchází spokojení, s úsměvem na tváři. Iveta dodává, že se může jednat, o jakýkoli den, který ji dokáže mile překvapit, s tím jsou v souladu všechny dotazované. Markéta doplňuje, že je spokojená, když vidí vzrůstající znalosti a dovednosti dětí. Podle jejích slov se jedná o den, kdy ví, že se s dětmi něco naučily a bylo vidět, že je to bavilo. Renata vnímá podstatu spokojeného dne v radosti a spokojenosti dětí. Lucii těší, když dokáže spontánně reagovat na různorodé reakce a poznatky dětí.

Ideální mateřská škola

Popsání této oblasti bylo pro všechny učitelky velmi snadné, protože každá z nich zvládla barvitě popsat, jak by měla ideální mateřská škola vypadat. Většina dotazovaných, konkrétněji tři ze čtyř, vypověděly, že ideálním místem pro mateřskou školu je blízkost přírody. Iveta by chtěla přesunout spousty běžných aktivit ven, ať už se jedná o tělovýchovnou chvíli, svačiny, řízené činnosti, a to převážně v jarním a letním období, kdy je v mateřských školách „nedýchateľno“. Renata s Lucií by chtěly, aby takové školky stály v blízkosti lesa. V Luciiných představách je i prostorná zahrada s aktivní a relaxační zónou apod.

Renata s Lucií vypověděly, že nutností je Montessori pedagogický koncept, který by byl v takové mateřské škole naplňován.

Všechny respondentky vnímají jako velmi podstatný dobrý kolektiv, který je podle jejich slov strůjcem úspěchu jakékoli mateřské školy. Iveta zdůraznila i vstřícnost

nepedagogického personálu, která je též velmi důležitá. Další z podstatných jevů je podle Ivety vidina stejné vize a týmovosti.

Renata by si přála, aby v takové mateřské škole bylo, kromě všech uvedených aspektů, zařazeno zdravé a pestré stravování. Po doptání se k této výpovědi, dodala: dostatek pitného režimu, atraktivní servírování, více ovoce a zeleniny apod.

Většina z dotazovaných, konkrétněji tři ze čtyř zmínily, že velkým plusem by bylo snížení počtu žáků ve třídě. Důvodem by byla možnost individuální práce s dětmi.

Často zanedbávané aspekty v mateřské škole

Často zanedbávaných aspektů je možné najít poměrně dost, je však velmi důležité, aby nepřevyšovaly nad klady mateřských škol. Tři ze čtyř dotazovaných učitelek vnímají jako velmi důležité podporování přirozené dětské fantazie a představivosti a též tvořivého myšlení. Iveta v rozhovoru zmínila, že ji velmi vadí předávání hotových informací bez hlubšího zamyšlení žáků. Lucie dále zmínila nedostatek dětské spontaneity a volné hry, která je v tomto věku velmi důležitá.

Renata se k této tématice vyjádřila velmi stručně. Ve své výpovědi zdůraznila duševní hygienu učitelů, když jsem se ji po ukončení rozhovoru zeptala na důvod odpověděla, že hlavním faktorem je nedostatečná sebereflexe učitelů, nedostatek odpočinku, časté změny v legislativě a feminizace v tomto povolání.

DISKUZE

Tato kapitola má za účel interpretaci výsledků, ke kterým jsem došla v rámci praktické části této bakalářské práce. Dále zde uvažuji nad bližším propojením teoretických poznatků, spolu s vytvořeným výzkumným šetřením a jeho výsledky. Cílem realizovaného výzkumu bylo pochopit, kdo jsou učitelky mateřských škol. Dále bych se zde ráda zamyslela nad možnými faktory, jež mohly ovlivnit proces získávání potřebných dat a výsledků výzkumu. V kapitole věnující se metodice jsem uvedla i dílčí cíl prováděného výzkumu. Na základě naplnění cílů a dílčích cílů uvádím výzkum zaměřený na typologii osobnosti podle interakčního stylu a závěrečnou práci akreditovaného kurzu Montessori, která se zabývá osobností pedagoga Marie Montessori.

Teoretická část práce je věnována stručnému pojetí osobnosti a možným hlediskům, jak na osobnost pohlížet. Součástí teoretického základu je kapitola zabývající se osobností pedagoga, typologií osobnosti a stručnému popsání pedagogického smýšlení Marie Montessori.

Praktická část přímo navazuje na teoretická východiska z první části bakalářské práce. Základem praktického celku je kvalitativní výzkum zaměřený na učitelky mateřských škol. Výzkum byl realizován pomocí hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly konstruovány podle teoretických poznatků. Účastnice výzkumu byly podrobeny otázkám souvisejících s kapitolami zabývající se osobností pedagoga, především s profesními kompetencemi, pedagogickými činnostmi a typologií podle vyučovacího a interakčního stylu. Z průběhu rozhovorů bylo patrné, že všechny učitelky mateřských škol podílejících se na výzkumu, odpovídají facilitačnímu stylu a jsou zaměřeny na dětskou osobnost, jejíž rozvoj upřednostňují před nabýváním nových znalostí a vědomostí.

V rámci probíhajících rozhovorů jsem si vědoma jistých pochybností z mé strany, které mohly ovlivnit průběh celého rozhovoru, a tedy i celého výzkumného šetření. Učitelky byly velmi zvědavé a bylo na nich patrné, že mají o výzkum zájem z možného pohledu osobního rozvoje. Avšak je potřeba zmínit, že mé omezené zkušenosti s vedením rozhovorů mohly ovlivnit postup celé rozmluvy. Jako klad pozoruji,

že veškeré respondentky vnímají čas strávený při rozhovoru, jako pro ně obohacující. Dále spatřuji jako velké pozitivum klidné prostředí a vřele naladěnou atmosféru, která napomohla k otevřenosti a autentičnosti všech dotazovaných. Ačkoli jsem z uskutečněných rozhovorů odcházela s vědomím, že jsem získala všechny potřebné informace, nastal okamžik, kdy jsem zjistila, že na některé otázky je zapotřebí se doptat prostřednictvím emailu, popř. dalšího osobního setkání.

Na základě sběru dat a vytváření celé praktické části by jistě bylo vhodné podrobit výzkumu více učitelek mateřských škol, popř. vytvořit podobné výzkumné šetření s mužským pohlavím tedy učiteli mateřských škol, kdy předpokládám, že výsledky by mohly být zcela odlišné. Předpokladem může být fakt, že učitelky, resp. ženy jsou rozenými pečovatelkami. Muži mohou, i přes možnou menší pečovatelskou schopnost, rozvíjet děti v mnoha jiných aspektech (fyzická zdatnost, schopnost nalézt různorodá řešení, smysl pro humor atp.), než dokáže žena.

V souladu s výzkumem T. Wublesse (1993, in Dyrtrtová a Krhutová, 2009), který je zaměřen na interakční styl učitelů, obsahující osm dimenzí, je možné konstatovat (blíže v kapitole číslo 3), že zúčastněné učitelky mateřských škol jsou nejvíce v kontextu s kategoriemi pomáhajících a chápajících učitelů. Všechny učitelky jsou dále zastoupeny v kategorii učitelů, kteří vedou žáky k zodpovědnosti a snaží se podporovat dětskou samostatnost. Jak již bylo popsáno v teoretické části, jedná se pouze o vystupující kategorie, protože všechny z osmi dimenzí se dotýkají učitelů v různé intenzitě.

Na základě závěrečné práce (2001, in Rýdl, 2006) akreditovaného kurzu Montessori, který se zabývá osobností učitelky v tomto konceptu, je možné uvést, že v popředí výuky stojí dítě a je hybnou silou celého výchovně vzdělávacího procesu. Na podkladu vytvoření kvalitativního výzkumu v této práci, se však domnívám, že došlo k velké proměně českého vzdělávání a je patrné, že i učitelky běžných mateřských škol jsou mnohonásobně více, než tomu bylo dřív, orientovány na samotné dítě. Dítě tak stojí v popředí výuky i v běžném školství a mým předpokladem je, že mnohem více záleží na osobnosti každého učitele/učitelky, než na výběru té či oné mateřské školy (běžné vs. alternativní).

ZÁVĚR

Bakalářská práce je zcela tradičně dělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem stručně nastínila pojetí osobnosti jakožto pojmu, který je ve společnosti hojně využíván. V následujících kapitolách a podkapitolách jsem se zabývala osobností pedagoga v mateřské škole, profesními kompetencemi a pedagogickými činnostmi. Následující kapitola pojednává o typologii osobnosti v rámci vyučovacího a interakčního stylu. Tato část je zaměřena na možné typy učitelů. Závěrečná část teoretických poznatků se věnuje stručnému popisu alternativního pedagogického konceptu Marie Montessori. V podkapitolách se zabírám hlavními principy této pedagogiky, ve které je možné spatřit rozdílnosti oproti běžnému institucionálnímu vzdělávání. Kapitola dále pojednává o osobnosti pedagoga v kontextu již zmiňovaného pedagogického směru, který napomáhá k uvědomění, jaké nároky jsou kladeny na učitele v tomto přístupu a jakou roli ve výchovně vzdělávacím procesu zastupuje.

Praktická část je věnována výzkumnému šetření zaměřenému na učitelky mateřských škol. Cílem práce bylo zjistit, kdo jsou učitelky mateřských škol a jaký zauímají postoj ke svému povolání. V rámci prováděného výzkumu je možné říci, že k úspěšnosti v povolání učitelství mateřské školy může dojít tehdy, kdy vykonávají zmíněné zaměstnání s nadšením, silnou motivací a odvahou. Z výpovědí učitelek, které se podílely na výzkumu, je patrné že toto povolání je potřeba vykonávat s velkou dávkou srdečnosti a citu pro práci s dětmi.

Dílčím cílem této práce je nahlédnout do alternativního pedagogického smýšlení Marie Montessori a osobnosti pedagoga v tomto vzdělávacím konceptu v souvislosti s osobností učitele v běžné mateřské škole. Počátečním předpokladem bylo, že v alternativním pedagogickém hnutí Montessori je možné spatřit vyzrálejší osobnosti, které budou smýšlet nad dětmi jakožto nad zázračnými bytostmi, které se pomocí zkušeného partnera – učitele, dostávají do pestrého světa plného možností. Nemohu konstatovat, že by tento předpoklad nebyl naplněn, avšak ne pouze u učitelek přijímajících metodu Montessori. Na základě analýzy rozhovorů jsem došla k závěru, že u konkrétních učitelek podílejících se na výzkumu této bakalářské práce mnoho násobně více, než na výběru vzdělávací instituce záleží, jaký smysl v tomto povolání spatřují, zda

je pro ně posláním a naplněním jejich snu a profesní ideje. Jednoduše řečeno, důležité je jakou mají učitelky osobnost, než zda vyučují v alternativní nebo běžné mateřské škole.

Dále je možné tuto práci uplatnit v rámci jakékoli mateřské školy či přijímacího řízení, kdy vnímám jako podstatné se více zaměřit na morální kodex člověka, ochotu a chuť pracovat s dětmi atp., než klasické a často převyšované nároky na schopnosti pedagogů v rámci hry na hudební nástroj, výtvarného potenciálu a fyzické zdatnosti.

SEZNAM LITERATURY A INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2863-6.

HELUS, Zdeněk, Noemi BRAVENÁ a Marta FRANCOVÁ. *Perspektivy učitelství*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7290-596-6.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2.*, přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.

MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.

MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0977-5.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MONTESSORI, Maria. *Tajuplné dětství*. Praha: Nakladatelství světových pedagogických směrů, 1998. ISBN 80-86189-00-7.

OPRAVILOVÁ, Eva a Jana KROPÁČKOVÁ. *Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-251-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník. 7.*, aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy. 2.* upr. vyd. Praha: Portál, 1996. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-072-3.

PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-621-7.

RUTOVÁ, Nina, ed. *Učím s radostí: zkušenosti, lekce, projekty*. Praha: Strom, 2003. Čtením a psaním ke kritickému myšlení. ISBN 80-86106-09-8.

RÝDL, Karel, ed. *Metoda Montessori pro naše dítě: inspirace pro rodiče a další zájemce*. Pardubice: FF Univerzity Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-841-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3133-9.

SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Brno: Barrister & Principal, 2002. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-85947-80-3.

SVOBODOVÁ, Eva a Miluše VÍTEČKOVÁ. *Osobnost předškolního pedagoga: sebereflexe, sociální kompetence a jejich rozvíjení*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1243-0.

SVOBODOVÁ, Eva. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

WALTEROVÁ, Eliška, ed. *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém: výstup projektu rezortního výzkumu MŠMT ČR č. LS 20007 Podpora práce učitelů: sborník z celostátní konference: [Praha, Univerzita Karlova, 19. září 2001]*. Praha: Univerzita Karlova, 2001. ISBN 80-7290-059-5.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

1. např. – například
2. tzv. – takzvaně
3. resp. – respektive
4. atp. – A tak podobně
5. atd. – a tak dále
6. vs. – versus

SEZNAM PŘÍLOH

- 1) Příloha č. 1 - Rozhovor s paní učitelkou Ivetou
- 2) Příloha č. 2 - Rozhovor s paní učitelkou Markétou
- 3) Příloha č. 3 - Rozhovor s paní učitelkou Renatou – Montessori
- 4) Příloha č. 4 - Rozhovor s paní učitelkou Lucií – Montessori

PŘÍLOHY

Rozhovory

V této části bakalářské práce uvádím rozhovory k praktické části bakalářské práce

1) Příloha č. 1. - Rozhovor s paní učitelkou Ivetou

Já: Kdybys momentálně byla na pohovoru na pozici učitelka v MŠ a ředitelka by se tě zeptala na tvé vlastnosti, co bys odpověděla?

Iveta: Komunikativnost, obětavost, samostatnost.

Já: Kterou z těchto vlastností, které jsi vyjmenovala, bys vyzdvihla jako důležitou pro učitelskou profesi?

Iveta: Komunikativnost.

Já: Z jakého důvodu?

Iveta: Protože učíš komunikovat děti, potřebuješ komunikovat s rodiči, s kolegyněmi... Celá tato práce je o komunikaci.

Já: Rozumím, přeci jen se učitelka mateřské školy nachází ve velmi spletité síti různých sociálních vztahů, je důležité, aby dokázala tyto situace dobře zvládat a orientovat se v nich.

Iveta: Ano. A hlavně jedna z těch nejdůležitějších věcí, co musíš děti naučit je právě schopnost komunikace.

Já: Když teď úplně odbočíme z učitelské profese jako takové, existují nějaké vlastnosti, kterých si vážíš u druhých? Jaké to jsou?

Iveta: Asi úplně nejvíc upřímnost. S tím vším ostatním se dá pracovat. Pakli-že upřímnost u druhého chybí, je velmi těžké se nějakým způsobem nadále sblížovat, a budovat mezi námi vztah. Díky upřímnosti je možné předcházet problémům, a téměř vše se dá vyřešit.

Já: Jaké vlastnosti vnímáš naopak jako pro tebe nesnesitelné? Nějakou vlastnost, přes kterou je těžké se přenést?

Iveta: Asi úplně jednoduše řečeno lidská blbost. A taky trochu přetvářka, ale mnohem víc mi vadí, když lidé nepoužívají selský rozum, nevím, jestli je to úplně vlastnost... Jednoduše nemám ráda, když se kdokoli schovává za nějaké fráze nebo ideje, a nejsou schopni reagovat selským rozumem a dělají z věcí něco, co to zkrátka není. To mi přijde opravdu šílené. Lidé všeobecně často komunikují způsobem, že nutí ostatní přijmout svůj názor.

Já: Tomu rozumím a asi to vnímám podobně. Teď jsme si chvíli povídali o vlastnostech... Mě by ovšem zajímalo, co je pro tebe konkrétně v životě důležité? Nechám ti klidně chvíli času, protože si uvědomuji náročnost této otázky...

Iveta: Hm..., to je opravdu trochu složitý, protože v tomhle zaměstnání se pořád díváš, co potřebují druzí, zaměřit se pak na sebe je náročný, ale neméně důležitý. Asi úplně nejvíc je pro mě důležité, teď to možná bude znít divně..., ale abych já byla spokojená. Možná, když to takhle člověk řekne, tak to zavání trochu egoismem a sobeckostí, ale opravdu jsem se za poslední léta přesvědčila, že když já nejsem v pohodě, tak není v pohodě ani moje nejbližší okolí. Takže já potřebuju být v pohodě, aby i moje okolí bylo v pohodě, a pak už tak nějak společně s tím, přichází úplně všechno.

Já: Nemyslím si, že to zní sobecky. Každý z nás by měl mít právo na to být spokojený. A možná i v rámci nějakého sebehodnocení je důležité si odpovědět na otázky: Jsem momentálně spokojená? Dělam to, co chci opravdu dělat nebo se to pouze ode mě očekává? Pokládám to za velmi důležité. Ve chvíli, kdy jsi o něčem přesvědčená vše jde o něco lépe a snadněji...

Iveta: Bohužel si ale myslím, že na tento postoj stále není společnost připravená, dělat něco pro vlastní spokojenost tak, aby to bylo samozřejmé a mohli jsme se spolu s ostatními o tom bavit. Lidé nepřijímají takové to, sama sebe za něco pochválit a naplno vyjádřit, že z něčeho máš radost. Spousty lidí to bere jako přetvářku, vychloubání... Málo kdo, to umí přijmout.

Já: Bohužel mám podobnou zkušenost. Teď se zase zpět vrátíme k učitelství. Co je naopak pro tebe důležité v profesním životě?

Iveta: Já si v podstatě splnila touto profesí svůj sen od malička. Už když jsem sama chodila do mateřské školky, jsem byla přesvědčená, že se stanu učitelkou a šla jsem po hlavě za tím. Do dneška toho nelituji a neumím si představit, že bych dělala něco jiného. Asi je to tím, že mám možnost dětem něco nabídnout a něco je naučit. Takže asi ukázat dětem nějakou cestu, ukázat jim možnost, jak se s tím životem poprat a nabídnout jim cesty, kterými se mohou vydat. A především být s dětmi v kontaktu. Dostala jsem nedávno nabídku být ředitelkou, ale to mi za to nestojí. Ztratila bych ten kontakt s těmi dětmi, pro který to dělám.

Já: Je v tom ještě nějaký jiný důvod?

Iveta: Je to papírování a já chci být s dětmi. Neustále si dělám nějaká školení a velmi mě láká dávat inovace do praxe. Něco jiného by bylo si třeba založit vlastní školku. To mi nepřijde jako úplně špatný nápad. To by se mi líbilo, ale musela bych kolem sebe mít tým lidí, kteří by to za mě vedli, abych stále mohla zůstat u dětí. To je pro mě to nejdůležitější. Víím, že to umím, víím, že jsem v tom dobrá a víím, že stále mohu něco nabídnout.

Já: Takže žádná ztráta motivace, syndrom vyhoření... nic, takového tě nepotkalo...

Iveta: Teď jsem se byla podívat ve školce začít spolu a zase znovu mě to tak krásně nakoplo..., takže ne zatím nic takového, musím zaklepat. (smích)

Já: V začít spolu jsem také byla a je to opravdu cenná zkušenost, tuto alternativu vidět naživo...

Iveta: S tím souhlasím, číst o něčem je vždy trochu něco jiného než to skutečně vidět. Nejdůležitější je, aby člověk našel takovou školku, kde bude celý tým pracovat a budovat stejný cíl, půjdou stejným směrem. Je spousty zajímavých nápadů, možností, alternativ, ale vždy bude důležitý, aby tým, s kterým pracuješ, za ním bezpodmínečně stál a naplňoval ho spolu s tebou. To je, ale velmi těžká záležitost a bohužel u nás to tak úplně také není. Ještě stále a pořád tu cestu hledáme a spousty různých prvků spojujeme tak, abychom všichni byli spokojení. Také vidím problém v tom, že nemám k sobě partáka. Jsem na třídě s paní ředitelkou, a to není úplně ono. Takže věřím v to, že se někdy potkáme. (smích)

Já: Vize je to pěkná a možná i motivace do budoucna, na které se postupně dá začít stavět. Máš nějakou životní filozofii, která se promítá do tvého profesního života? Něco,

co tě posouvá dál, něco, čemu věříš...

Iveta: Asi především jsou to čtyři dohody od Duška. Nevytvářet si předsudky, nebrat si nic osobně, to je asi to nejdůležitější, co se mi poslední dobou honí hlavou, když vidím, jak lidé reagují a jak se každý snaží každého potopit a všechny ty komentáře například ohledně voleb. To, jak lidé na sebe dokážou být zlí.

Já: Ano, to, jak se každý najednou stane profesionálem a každý ví vše nejlíp.

Iveta: Když na mě lidé utočí nebo se o to snaží, tak si opravdu říkám, neber si to osobně je to jenom jeho problém, který si momentálně řeší.

Já: Dobře, v čem tedy spatřuješ hlavní smysl svého povolání?

Iveta: Já si myslím, že to souvisí celkově se smyslem života. Já bych bez té práce nemohla být. Neumím si představit, že bych někdy dělala něco jiného. Ve chvíli až to nepůjde, třeba se změní vedení a nebudu schopná najít místo ve školce, kde by mě to naplňovalo, i přesto vím, že chci pracovat s dětmi. Možná bych mohla vést dětskou jógu nebo povedu nějaký jiný zájmový kroužek, ale pořád to bude práce s dětmi.

Já: A pořád by se jednalo o stejnou věkovou kategorii tedy předškolní děti?

Iveta: Určitě, protože do těch šesti let máš šanci dětem něco dát. Pak už jen vidíš, jak se ti to povedlo. Věřím, že jde ovlivnit i starší děti, ale je to náročnější.

Já: Pokud si to správně pamatuji ta horní hranice je někdo okolo dvanáctého roku, ale přeci jen prvních šest let je klíčových. I když to tady možná už zaznělo, co je tvou motivací?

Iveta: Bezespору jsou to ti prckové. (smích) To, když ti nakreslí obrázek. To, když přijdou a řeknou, že tě mají rádi. Takže mou největší motivací je zpětná vazba přímo od dětí. Poděkování od rodičů také potěší, ale není to takové jako přímo od samotných dětí, to jsou ti, co tam jsou se mnou celou dobu.

Já: A jaká byla tvá počáteční motivace? Proč jsi se chtěla začít věnovat učitelství v mateřské škole?

Iveta: Hodná paní učitelka, když jsem já sama byla v mateřské školce. Byla jsem jedno z těch dětí, kteří do školky nechtějí chodit. Celé jsem to tam probřečela. Dokonce jsem se i snažila utéct a vím, že se mi to i párkrát povedlo. (smích) A skončilo to tak, že mamka

tam musela začít chodit uklízet, abych vůbec mohla školku navštěvovat. A když už jsem si tam nějak zvykla, tak nastoupila neskutečně milá paní učitelka a díky ní jsem se vlastně rozhodla, že budu učitelkou ve školce...

Já: Měla jsem to do jisté míry podobně, ale ze školky jsem neutíkala. (smích) Pozoruješ rozdíl ve slovech profese a poslání?

Iveta: Ve školství určitě, protože si myslím že to poslání skutečně je.

Já: A sama u sebe to máš jak?

Iveta: Určitě poslání, ale samozřejmě je nutné být i profesionálem. A to hlavně v této době, dřív, když jsem začínala, rodičům stačilo, že tam byl někdo, kdo ty děti měl rád a s kým byly děti spokojeny. Dneska samozřejmě také po nás rodiče vyžadují, aby u nás byly děti spokojeny, ale zároveň vyžadují, aby se jednalo o učitelku – profesionála. Je to čím dál víc znát a náročnější, protože se opravdu musíš stále vzdělávat a ovládat spousty věcí. Ať už se jedná o speciální pedagogiku, komunikaci, fyzioterapie a mnohé další. Vůbec bych řekla, že se jedná o jedno z nejnáročnějších povolání. A nejvíce mi na tom vadí, že stále mám pocit, že i po nějakých 27 letech praxe s námi ministerstvo apod. jedná jako s póvlm a pořád si vymýšlí nové a nové, ale bohužel ne vždy dobré. Když v jiném oboru řekneš, že se mu věnuješ 27 let, tak se podle uvážení ostatních jedná o profesionála na nejvyšší úrovni, ale nás pořád tak nějak budou srážet dolů a doléhat na nás...

Já: Je něco konkrétního, co s tím souvisí?

Iveta: Například vzdělávání dvouletáků. To nebyl dobrý nápad.

Já: Rozumím tomu, jak to myslíš... Zvládla bys mi popsat svůj ideální den v mateřské škole? Takový ten den, kdy ze školky odcházíš a máš pocit, že se vznášíš a na všechny se směješ...

Iveta: Asi každý den, který se povede podle mých představ, anebo mě naopak něco mile překvapí. Když si vyzkoušíme něco nového a vydaří se to. A největší odměnou je, když děti za tebou přijdou a řeknou ti, že dnešek byl bezva nebo, že se jim vůbec nechce domů. Taky je to okamžik, když ti děti řeknou, že jsou rádi, že jsou ve školce. To je ta největší odměna.

Já: A pokud bychom to shrnuly na celou školku..., jak by mohla vypadat podle tvého názoru ideální školka? Jak by vypadala, jaká by tam byla atmosféra, kolektiv... Zkrátka nějak tak celkově to shrnout...

Iveta: Bylo by tam tak patnáct dětí na třídu.

Já: Takže snížený počet dětí...

Iveta: Ano. Dále potom kolegyně, které mají stejnou vizi a vstřícný nepedagogický personál, který je tam kvůli dětem a ne kvůli pracovní době, že je tam od sedmi do tří, mě to vyhovuje jak to mám v nynější školce, jen kdyby bylo na té třídě méně dětí a člověk vedle sebe měl kolegyni, kterou jsem předtím měla já, že já jsem něco nakousla a ona to dodělala, mít k sobě parťáka, s kterým skoro stejně myslíš, a se kterým se dá dělat paralelně a nemusíš furt někomu vysvětlovat, jak to má dělat a proč to má dělat, což mě tedy letos dosti ubíjí u asistentky, ale to je bohužel strašný problém, kdy málokdy seženeš takové lidi a rodiče, které do té školky chtějí patřit, těch je taky pár, máme tam jedny nadstandartní, luxusní, kteří jsou úžasní, mají syna s dysfázií, ale velice se snaží. Pro mě by byl úplně nejdůležitější snížený počet dětí, tým, který bude táhnout za jeden provaz a ten program už je potom úplně jedno, jak se vymyslí, ve své podstatě, aby se to hodně prolínalo, aby se často chodilo ven, aby se tam prolínaly veškeré činnosti (hudebka, výtvarka, matematické činnosti atd.), aby se to nejelo odděleně, ale vše se doplňovalo.

Já: Co by mělo být cílem takovéto školky?

Iveta: Asi... Jak to říct, ale něco takového, aby děti, které nám ze školky vycházejí byly schopni samostatného života. Aby se dokázaly sami rozhodovat, zvládaly základní samoobsluhu, dokázaly si obhájit svůj názor a byly schopné komunikovat, přijmout a respektovat názor druhého.

Já: A kdybychom se vrátily k tvé školce, tak, co si myslíš, že by tam stálo za změnu?

Iveta: Asi bych i u nás snížila počet dětí na třídu. Měla plnohodnotnou kolegyni, protože ředitelka je prostře ředitelka. Rozhodně bych na zahradě udělala přístřešek, kde by se dalo obědvat, svačit...

Já: A to máte relativně novou zahradu?

Iveta: To ano, ale bohužel firma, která to dělala, úplně nemyslela na děti. Nevím, jestli to byla ta firma nebo třeba zřizovatel... Do toho bohužel nevidím a z těch nápadů, co jsem si prosazovala, tam neudělali téměř nic. Jsem přesvědčená, že venku se toho děti naučí mnohem, mnohem víc. A více bych chtěla chodit na procházky a tak, ale k tomu mi bohužel chybí ta kolegyně, která by se mnou chodila. A přesto se naše ředitelka velmi snaží, ale jak říkám je to ředitelka a musí se věnovat mnoha jiným věcem než přímé práci s dětmi. A dále, to asi není úplně ke školce jako takové, ale souvisí to s některými kolegyněmi... Zrušila bych dvouleté nástavby, ať si říká, kdo chce, co chce a za dva roky z tebe učitelka nebude. To nemůže nahradit čtyři roky, minimálně s mnohem větším vhledem do praxe... A opravdu nutit lidi do praxe. A pořád a pořád se učit.

Já: Kdybychom to vzaly celkově, co si myslíš, že se ve školce často zanedbává?

Iveta: Bohužel si myslím, že velká část učitelek jede v takovém tom zastaralém programu, předávání hotových informací. Hodně se zanedbává taková ta, dětská tvořivost a jejich zvědavost.

Já: Takže i takové to postupné odbourávání dětské fantazie a představivosti.

Iveta: Ano, bohužel je to fakt, že jedou v takových těch zajetých kolejích. Ale nemyslím si, že se to týká jen starších učitelek. Předávání nehotových informací a podporování dětské tvořivosti, je prostě neskutečně důležitý.

Já: Přišel ti tento rozhovor v něčem obohacující?

Iveta: Ano, strašně mě překvapilo, že někdo, kdo studuje se tímhle tématem zaobírá a byla bych ráda, kdyby se celkově nad tím vším, o čem jsme si tady povídaly musely zamyslet všechny učitelky ve školce, protože i pro mě to bylo takové to, že jsem si uvědomila, kam směřuju, co mi vadí, v čem jsem spokojená a tak. Mě taky hodně vadí, že teď jsem se vrátila ze školení plná nových zážitků a dojmů, a pak tě ty kolegyně tě setrou a řeknou ti, že to je blbost. Teď se naše ředitelka podílí na projektu, kdy se setkávají ředitelky společně a zapojují se i učitelky a navzájem si pomáhají, předávají zkušenosti. To už tady bývalo kdysi, kdy jsme jako učitelky jezdily do různých školek a inspirovaly se. Tahle myšlenka se mi velmi líbí a doufám, že se to zase začne realizovat.

2) Příloha č. 2 - Rozhovor s paní učitelkou Markétou

Já: Kdybys ses v současné době nacházela na pohovoru na pozici učitelka v MŠ a ředitelka by se tě zeptala na tvé vlastnosti, co bys odpověděla?

Markéta: Komunikativnost, schopnost rychlého rozhodování, obětavost, schopnost práce v týmu, schopnost organizovat skupinu, upřímnost... Ale tam si nejsem jistá, zda se jedná o stoprocentně kladnou vlastnost. (smích)

Já: Záleží asi jak kdy...

Markéta: I tak si myslím, že říkat věci na rovinu je v této profesi velmi důležité. Neschovávat se do nějaké škatule a být sama sebou.

Já: Tomu rozumím přetvářky je kolem nás až až. Kterou z těchto vlastností vnímáš jako důležitou a podstatnou pro učitelskou profesi?

Markéta: Komunikace a upřímnost, protože když s dětmi jednáš na rovinu a vlastně nemusí to být jen s dětmi, ale také s rodiči, kolegyněmi, s vedením, atmosféra je mnohem méně napjatější a klidná. Celkově si myslím, že se práce díky upřímnosti velmi uvolní, je zde mnohem snazší poznat na čem jsi, co si o tobě ostatní myslí a nemusíš se bát, že někdo ti bude dělat za zády zle. Bohužel, ne všichni to tak mají stejně.

Já: Vnímáš to tedy tak, že, když v tomto povolání schází upřímnost může vznikat konflikt...

Markéta: Ano.

Já: Jaké vlastnosti jsou pro tebe důležité u druhých lidí?

Markéta: Schopnost věřit si mezi sebou, vnímat se... Myslím, že to všeobecně velmi úzce souvisí právě se zmiňovanou upřímností.

Já: Je možné to tedy nazvat důvěrou...

Markéta: Ano, to je asi to správné slovo. (smích) Další důležitou stránkou je bezesporu pro mě komunikativnost. Já sama jsem velmi upovídaná, a když se pak sejdu s někým, kdo moc nemluví, tak to není úplně ono. Mám pocit, že ho do hovoru se mnou tlačím, a

to je mi nepříjemný. Zkrátka, když jen někdo tupě sedí a poslouchá, ale nějak se nevyjádří. To nemám ráda.

Já: Zním takové situace, kdy se nacházím například v nové skupině lidí a já se snažím se s nimi zapovídat, ale oni, jak kdyby celou mou komunikační snahu blokovali... To je náročná a asi i tak trochu trapná situace...

Markéta: Ano, přesně tak, bez zpětné vazby se těžko navozuje jakýkoli kontakt.

Já: Souhlasím. Máš naopak nějaké vlastnosti, které u druhých nesneseš.

Markéta: Asi úplně nejvíc... Aroganci. Úplně nesnáším arogantní lidi, kteří ze sebe dělají něco, co nejsou. Vytvářejí představu o tom, že rozumí úplně všemu, ale přesto často o tom, ani nemají ponětí. I tak je nemožný je přesvědčit, že je možné to vidět z více úhlů pohledu. Není to o tom, že bys chtěla jim podsouvat svůj názor jen, aby nad danou věcí přemýšleli a nevyzdvihovali si ego na věcech, kterým zkrátka nerozumí. I přesto z tebe dokážou udělat blbce.

Já: Myslím, že vím, o čem mluvíš. Vybavuje se mi hned několik podobných situací. Teď se trochu oddálíme od vlastností jako takových, protože mě zajímá, co je pro tebe v životě důležité?

Markéta: Mám pocit, že je to přesně taková ta otázka, která zaznívá ve spousty dotaznících s psychologickou tematikou. Hned jak jsi tu otázku řekla, mě napadla rodina, ale nevím, jestli jsem o tom zcela vnitřně přesvědčená nebo se jedná o naučenou frázi, kterou jsem vždy u podobných dotazníků využívala. Jedná se o takové ty naučené hodnoty, které bychom měli všichni mít, abychom tak nějak zapadli do společnosti. Láska. Zdraví. Rodina. Peníze. Všeobecně žebříček hodnot. Já si myslím, že je to o tom, že každý z nás prochází mnoha změnami. Když je člověk studentem, nově zaměstnaným... Na to se váže velké množství změn, které člověka provází. Mám pocit, že spolu s těmito změnami přichází i jiná odpověď na tuto otázku. A co je tedy pro mě v životě důležité? Já jsem si vždycky myslela, že musím vše dělat tak, aby lidé okolo mě byli spokojeni. Vždycky jsem na tom velmi pěla, ale teď jsem zjistila, že když nechám všechno, tak nějak volně plout a budu já vnitřně v pohodě, tak jde spousty věcí mnohem snáz. Tento postoj je však u mě relativně chvilku...

Já: Ano, vnímám také jako velmi důležité, tak nějak odsunout očekávání a uvědomit si,

co vlastně chci já...

Markéta: A pak tu zase pro mě nastává otázka... Bylo to vždycky v mé hlavě, že se něco ode mě očekávalo nebo to byl jen jakýsi můj vnitřní předsudek, že si myslím, že společnost to po mě vyžaduje.

Já: Rozhodně si myslím, že je dobré se nad tím alespoň pozastavit a zamyslet se na tím, jak to skutečně máš...

Markéta: Ale mám pocit, že to přišlo až s nástupem do zaměstnání. Asi tou změnou režimu a větší soběstačností.

Já: Asi se mám na co těšit. (smích) Co je pro tebe naopak důležité v profesním životě?

Markéta: Pro mě je velmi důležité dětem ukázat, kam mohou směřovat. Nacházím se ve městě, kde je velmi značný podíl, jak to říct..., spodní vrstvy... A já bych dětem ráda ukázala, že vztahy jsou i dobré, že ne všechno je zlé. Chtěla bych jim ukázat, že i když je potká jakýkoli problém, je možné ho řešit a najít i v různých životních krizích něco pozitivního. Zkrátka jim ukázat směr, kterým je možné se vydat. Velkou podporou je mi také kolegyně na patře, která má léta praxe, a přesto se nebojí změn a je to jeden z těch lidí, které mě neskutečně motivují a chtěla bych se k nim přiblížit. Všeobecně se snažíme dětem říci, že i když podmínky nejsou zrovna nejlepší, je možné být šťastným a spokojeným člověkem, vnímat, že když udělám chybu, tak se tím učím a příště se této chybě už snadno vyvaruji. Tady jsme v mírném rozporu s mou současnou kolegyní na třídě, která je nechce k jakékoli chybičce připustit. Dělá všechno proto, aby chybu vůbec nezažily, neudělaly a lidsky řečeno maže jim med okolo pusy.

Já: To je velmi zajímavé. Již dřív si mi říkala, že tato kolegyně má velmi ráda jakoukoli alternativu, ale myslím si, že tady se jedná o docela chybné pochopení jakékoli z alternativ. Spousty z nich vnímají práci s chybou jako nesmírně důležitou.

Markéta: Bohužel jsme si jako kolegyně nesedly a máme úplně odlišný pohled na výchovu a vzdělávání dětí ve školce. Myslím, že s tímhle se potýká velké množství učitelek mateřských škol, že jsou v nějakém rozporu s kolegyní a ten tým není jednotný.

Já: To dělá opravdu hodně a vím, že i ve mně se nachází strach z takové situace. Markéto, máš nějakou životní filosofii, která se promítá do tvého profesního života?

Markéta: Hm. Nemyslím si, že by to bylo něco konkrétního nebo si toho alespoň nejsem vědoma, že by mě něco natolik ovlivňovalo a promítalo se to v mém zaměstnání. Spíš bych řekla, že momentální motivací je již zmiňovaná kolegyně. Vždy si stanovuji velmi jednoduchý cíle a ty se snažím splnit. Osvědčilo se mi dělat si krátkodobé cíle, které se dají snáze splnit a je možné navázat dalšími menšími cíli. Věřím v to, že každý malý krok vede k jednomu velkému. Pro mě osobně je velmi důležitý, spatřovat ve své práci smysl, a když ho vidím, tak to všechno nějak funguje.

Já: Co je tím smyslem tvé profese?

Markéta: Asi nějaké vnitřní naplnění. Vždycky jsem věděla, že chci pracovat s dětmi. Původně jsem však přemýšlela spíš nad základní školou. Po studii na vyšší odborné škole jsem si zase myslela, že se budu věnovat speciální pedagogice, ale poté co jsem si prošla různými zařízeními právě pro tyto děti, jsem uznala, že bych se v tom necítila. A tak jsem nakonec ve školce, i když jsem si původně myslela, že to jsou na mě moc malé děti. Opak je pravdou, líbí se mi, že tady toho mohu hodně ovlivnit, tady to má nějaký smysl, protože děti jsou v tomto věku ještě dost ohebný a stojí o to. Byla jsem na praxi jako asistentka na základní škole, myšlenka je to hezká, ale oni o to nestojí, přijde jim to trapný, že tam s nimi někdo je a pomáhá jim. Líbí se mi, že malé děti jsou ještě takový vděčný, stojí o tebe a dávají ti to najevo.

Já: Kdybys to tedy shrnula, co je tvou největší motivací, která tě pohání dál...

Markéta: Jednoznačně jsou to samotné děti. Nedávno jsem měla u konkrétního kluka pocit, že selhávám, že už nevím, jak dál... Vše ze školy, z praxe, z různých rad jsem vyzkoušela a nic nedávalo smysl a najednou začala s námi spolupracovat maminka a mě to neskutečně nakoplo, takže mimo samotné děti taky spolupráce s rodiči.

Já: A jaká byla tvá počáteční motivace pro to být učitelkou v mateřské škole?

Markéta: Myslím, že to je moje máma. Tím, že ona sama je skvělou paní učitelkou. Vždycky jsem chtěla být jako ona. V dospívání se to pak proměnilo a já se chtěla věnovat starším dětem, ale jak vidíš, nakonec jsem se k tomu vrátila. Ráda jsem chodila za mamkou a pomáhala jí. To mě vždycky moc bavilo a vlastně doteď baví.

Já: Jak vnímáš toto povolání jako profesi či jako poslání?

Markéta: Určitě jako poslání. Jak se říká učitelství není zaměstnání, to je diagnóza.

(smích) Myslím, že člověk musí být opravdu osobností, aby se do takového povolání mohl pustit. Ale samozřejmě jsou lidi, kteří učí, ale vnímají to pouze jako zdroj obživy. Učitelku mateřské školy, ale musíš dělat srdcem. Nejedná se o nějaký přehnaný výdělek. K tomuhle zaměstnání je potřeba mít cit a dělat ho s láskou.

Já: Hm. A kdybys měla popsat, jak by měl vypadat ideální den ve školce, abys odcházela spokojená?

Markéta: Pro mě je to den, kdy se mi povede třídu zaujmout, že si ukážeme nějakou činnost a oni řeknou, pecka, to se nám líbilo, to bylo hezké, a nebo přijdou a mluvím konkrétně o tom jednom problémovém dítěti, které nedělá absolutně žádnou didakticky cílenou činnost, protože s tím má obrovské problémy, ale ty sedíš a najednou slyšíš, jak si u toho svého lega zpívá písničku, co jsi je učila před týdnem, ale on jí nezpívá on jí říká jako básničku a ty víš, že tě poslouchal, a že si něco odnesl, a to je to, co se mi vždycky líbí, že přijdou a řeknou, paní učitelko my bychom chtěly dneska dělat to co minule, nepočítám třeba hru sochy, kterou chtějí hrát neustále, a někdy to vypadá, jakoby jsme nikdy žádné jiné hry nehrály, ale jako když jdeme na procházku a oni ti začnou zpívat písničky, které jste se učily. Takhle si představuji ten ideální den, když vím, že jsem jim něco předala a jim se to líbilo.

Já: To si hned člověk přijde, že je tam důležitý, když za sebou vidí kus udělané práce a ví, že děti jsou šťastné a spokojené.

Markéta: Ano, přesně tak, prostě ideál.

Já: Pokud bychom mluvily celkově o školce jako takové, tak jak by to mělo vypadat v takové ideální školce. Ať už se jedná o atmosféru, kolektiv, prostory...

Markéta: Určitě by v takové školce byl snížený počet dětí. Stoprocentně dobrý kolektiv, pro mě je to ztělesnění mé kolegyně (asistentky), která vidí, že já jedu nějaké téma a vidí, že kluci to dneska nedávají a zrovna se jim ta činnost nelíbí, tak hrábne do svých zásob a naučí je to samé jako já jenom jinak, taková ta intuitivnost, že prostě vidí, že já se v tom teď trošku plácám a ona najednou ví, jak to změnit, a i to mě nakopne a já vím, jak na to navázat, tak se vzájemně doplňovat. Jde i o vstřícné rodiče to taky dělá hodně, když se tě zeptají, co chcete přinést..., mám možnost..., my bychom chtěli..., my vám pomůžeme..., je možnost zařídit. Když všichni fungují jako jeden tým a není to jen teď

vám sem dám dítě, hlídací instituce, na shledanou.

Já: Jak jsi říkala i stou kolegyní, záleží na tom, jaká ty jsi osobnost, a jak bys tento daný moment vnímala, protože existuje spousta lidí, kteří by viděli, že jim do toho někdo takhle zasáhne a už by nebyli schopni to tolerovat, a pak je tu druhý typ lidí, že to mají tak jako ty a rádi si nechají poradit, samy se o nápady dělí a podobně.

Markéta: Ano, přesně tak. Často jsou v tomhle ve školkách problémy, ta nespolupráce, neumět se dělit o svoje nápady a přijmout pomoc... Je to o tom hned na začátku roku si sednou a říct, jak to máme. Pořád je to o té komunikaci...

Já: Co by mělo být cílem takové, podle tvého názoru, ideální školky?

Markéta: Asi taková ta samostatnost, aby děti dokázaly všechny základní věci a byly v té školce spokojené.

Já: Od ideálů k současné školce, co bys tam konkrétně změnila?

Markéta: Já bych ji celou zbourala. (smích) A to z toho důvodu, že se jedná o opravdu monstrózní školku. Máme kapacitu 310 dětí, a to je opravdu dost, ale záleží na tom, kdo to vede. Jedná se o předělaný bytový panelák a podle toho to tak vypadá. Máme zde i integrované děti a potřebovali bychom místo, kam je možné s dětmi odejít, když to zrovna nejde. Takže celkově je zde hodně špatně řešený prostor. Stoprocentně bych uvítala sborovnu, kam bych si mohla chodit dělat přípravy. Já chodím na chodbu před ředitelnu a ředitelka hned ví, co tisknu, protože máme papíry na přiděl. Taky máme obří zahradu a tam je jedenáct naprosto totožných hřišť, naprosto bez nápadu bez špetky kreativity. A každá ta třída může být jen na tom svém hřišťátku a nemůže se podívat jinam. A taky si myslím, že při takhle velkém kolosu by měla být součástí jídelna, a ne dovážené jídlo ze základní školy. Celkově si myslím, že bych změnila i vedení, protože je ředitelka hodně úzkostná a všeho se bojí, například musím používat jednu a tu samou propisku na zapisování do třídnice. (smích) Dokonce máme jen jednu kopírku a nebarevnou... To je tak, když ti stojí školka za dva měsíce absolutně bez nápadu.

Já: Co si myslíš, že se ve školkách často zanedbává?

Markéta: Jak to říct, nad tím se musím zamyslet..., ale takové to odbourávání přirozené dětské představivosti, zvědavosti, spontánnosti. Mnoho věcí, které nejsou potřeba rozhodneme za děti my a nedáme jim možnost se na tom podílet.

Já: Když to teď nějak shrneme, přišel ti tento rozhovor obohacující?

Markéta: Bylo super se tak nějak odreagovat s učitelkou. (smích) A taky bylo moc fajn zastavit se nad svými myšlenkami.

3) Příloha č. 3 - Rozhovor s paní učitelkou Renatou (Montessori)

Já: Kdybys byla u pohovoru na pozici učitelka mateřské školy ředitelka by se zeptala na tvé vlastnosti, co bys odpověděla?

Renata: Hm. Asi bych mluvila o empatii, kreativitě a celkové chuti pracovat s dětmi. Takže jsem empatická, společenská, přátelská, citlivá, upřímná, kreativní, baví mě práce s dětmi. Dokáži si práci zorganizovat, baví mě se neustále vzdělávat, učit se nové věci. Mám ráda hudbu, hraji na klavír, zpívám. Baví mě tanec, jóga a pohyb všeobecně. Nejsem typický "tahoun".

Já: Jakou z těchto vlastností vnímáš jako nejdůležitější pro učitelkou profesi?

Renata: Myslím, že je velmi důležitá empatie, ano empatie, protože učitelka by měla dokázat se vcítit do dětské dušičky a vnímat ji.

Já: Ano. A pokud by se jednalo o lidi všeobecně, jakých vlastností si vážíš? Co by měl mít člověk, který se stane tvým přítelem...

Renata: Určitě by měl být upřímný, empatický, zodpovědný a laskavý. Také je pro mě velmi důležité, aby měl jakýsi nadhled...

Já: A které vlastnosti jsou pro tebe naopak u druhých nesnesitelné?

Renata: Sobeckost, egoismus, faleš, povýšenost. Nesnáším, když se někdo staví nad ostatní. V téhle práci je potřebné pracovat v týmu, předávat své nápady a dělit se o ně, pokud to někdo nedokáže neměl by ve školce pracovat.

Já: Co je pro tebe v životě důležité?

Renata: Zdraví, štěstí a láska. Možná je to pro někoho otřelá fráze, ale myslím si, že není nic důležitějšího. Tohle jsou ty základní hodnoty.

Já: Naplňují se i díky tvé profesi?

Renata: Ano. Jsem šťastná, když mohu být mezi dětmi, pracovat s nimi, uvolnit se a prožívat s nimi veškerou radost. To je pro mě hodně důležité. Nedokázala bych dělat jinou práci.

Já: A co je pro tebe důležité v profesním životě?

Renata: Pracovat v příjemném a fungujícím kolektivu, těšit se na každý nový den. Jakmile není dobrý tým, kolektiv, nikdy nic nebude fungovat, nikdy to nebude ono. Je potřeba, abychom se navzájem podporovali, vymýšleli spousty nových aktivit, projektů a hlavně spolupracovali.

Já: Naplňuje se toto v současné školce, kde pracuješ?

Renata: Ano, školka funguje relativně chvilku, ale během pár let jsme dokázali vytvořit parádní atmosféru. Spolupracujeme, jsme si oporou... Neříkám, že vše je stoprocentní, ale vnímám jako důležité, že se stále rozvíjíme a chceme se rozvíjet. Bez toho by to nešlo.

Já: Máš nějakou životní filozofii, která se promítá do tvého profesního života? Něco, co tě naplňuje a ty se tím řídíš?

Renata: Bude to znít trochu otřele, ale asi takový to „S úsměvem jde všechno líp“, snažím se nad všechny své problémy trochu povznést a vidět to, co mi daly, to, v čem mi pomohly a já se díky nim mohu rozvíjet... Asi tak.

Já: Co je tvým hlavním smyslem, který vidíš v této práci?

Renata: Práce s dětmi mě naplňuje a stále baví, a to je asi to nejdůležitější, ten smysl...

Já: Dobrá, a jakou máš motivaci k této profesi?

Renata: Motivace se v průběhu let měnily. Většinou různé semináře a kurzy, na které chodím. Největší motivací bylo absolvování Montessori kurzu, který mě naprosto nadchnul a od té doby se věnuji práci ve školce s tímhle alternativním stylem. Nadchly mě myšlenky samotné Marie Montessori a snažím se je přenést do své práce a vlastně i do výchovy své dcery. V současné době se věnuji kurzu pro logopedické asistenty, a to je taky velká motivace. Vždycky mě to tak nějak probere, nakopne a já chci své nové zkušenosti zkusit s dětmi.

Já: Jaká byla tvá úplně původní motivace pro profesi učitelství v mateřské škole?

Renata: Prvotní motivací byla moje teta, která pracovala ve školce. V rodině jsem ráda pečovala o malé děti a cítila jsem, že tohle je moje cesta. Cesta, po které se chci vydat a bude mě to bavit. Přejde mi krásné dělat práci, kterou jsem si vysnila a vím, že ne každému se to splní a já můžu hrdě říci, že mě ano.

Já: Vnímáš toto zaměstnání spíše jako profesi či poslání?

Renata: Určitě jako poslání.

Já: Jaký je k tomu důvod?

Renata: Toto povolání není finančně atraktivní je psychicky náročné, a ne každý to ustojí. Je potřeba dělat "to srdcem" a vnitřně se s tím ztotožnit. Není to o nějakém velkém kariérním postupu, ale především o citu, který do toho dáváš. Člověka, který to chce dělat, to musí především bavit a naplňovat.

Já: Jak by měl vypadat tvůj ideální den ve školce, abys odcházela spokojená?

Renata: Ideální dny mám stále, ale asi jsou to všeobecně ty dny, kdy se něco povede, kdy všechno klape, tak jak má a já vidím, že jsou děti šťastné a spokojené. To bych řekla, že se dá představit pod pojmem ideální.

Já: Jak by podle tvého názoru vypadala ideální školka? Jaká by tam byla atmosféra, kolektiv?

Renata: Ideální školku si představuji v přírodě, v blízkosti lesa, možnost koupání, popř. mlžení. Program Montessori, zdravé a pestré stravování. Odborné vedení, milí a vstřícní kolegové...

Já: Co by mělo být hlavním cílem takové to školky?

Renata: Asi by to vycházelo z Marie Montessori, takže: „Pomoz mi, abych to dokázal sám“ a „Vzdělávat neznamena plnit vědra, ale rozněcovat oheň“. To bych řekla, že je pro mě takový základ a myslím, že je důležité ho plnit.

Já: Je něco, co bys změnila ve své současné školce?

Renata: Současná školka je v provozu několik let, je neustále co zlepšovat a měnit, takže výrazněji ne, ale jak říkám, je potřeba se stále vzdělávat a rozvíjet. Nemůžeme stát na místě a myslím, že spolu budujeme a snažíme se školku stále zlepšovat a zdokonalovat...

Já: Co se podle tvého názoru ve školce často zanedbává?

Renata: Duševní hygiena učitelů. Na učitele je kladeno množství nároků a je složité, jak to říct, zůstat v klidu. A také si myslím, že učitelky málo sebehodnotí svou práci, i když je to důležitý podnět k osobnímu rozvoji.

Já: Máš pocit, že byl pro tebe rozhovor obohacující?

Renata: Ani jsem to nečekala, ale velmi. Děkuji.

Já: Moc děkuji za tvůj čas a odpovědi!

4) Příloha č. 4 - Rozhovor s paní učitelkou Lucí (Montessori učitelka)

Já: Kdybys byla u pohovoru na pozici učitelka mateřské školy a ředitelka by chtěla znát tvé vlastnosti, co bys odpověděla?

Lucie: Hm. (chvilka přemýšlení) Asi bych zmínila trpělivost, dále bych mohla zmínit kreativitu, jsem člověk, co se velmi rád učí a poznává nové věci, to se mi naplňuje ve školce. Dochází zde k velkému vnitřnímu a vnějšímu rozvoji. Další z mnoha vlastností je empatie, která je pro učitelku velmi důležitá, člověk, co se nedokáže vciťovat do dětí, tak nedokáže naplnit sám sebe a ani děti.

Já: Dochází zde k vnitřnímu i k vnějšímu rozvoji, jak tomu mám rozumět?

Lucie: Když nad tím přemýšlím v souladu s mojí prací, tak si myslím, že denně se neskutečně obohacím. Občas jako dospělý člověk mám pocit, že ztrácím, ten jednoduchý, nekomplikovaný pohled a děti tohle dokáží a já mám pocit, že díky nim se do tohoto pohledu vracím. Práce s dětmi je velmi obohacující. Díky dětem se dokážu radovat z maličkostí a trochu se vrátit do pohledu a vidět svět dětskýma očima.

Já: A jak mám porozumět té vnější stránce?

Lucie: Když jsem šťastná a práce mě baví projeví se to i na mě i zvenčí. Chodím s lehkostí, směju se, s rodiči a dětmi jedním s nadšením a tohle děti vnímají a zároveň mě samotnou to obohacuje. Jeden upřímný úsměv dokáže víc než sto falešných.

Já: Když jsme si povídaly o těch vlastnostech, kterou vnímáš jako velmi podstatnou v tomto zaměstnání?

Lucie: Určitě empatie, ale je to i mnoho dalších vlastností, které jsou nezbytné... Ale je to velmi těžké, protože je to nepřehledné množství vlastností a při hlubším zamyšlení bych jich vyjmenovala mnoho. Říci, co je nejlepší je však velmi komplikované a spekulativní..., ale i tak na první dobrou bych se držela té empatie.

Já: Mohla bych tedy říci, že neempatická učitelka je nevhodná pro práci v mateřské škole?

Lucie: Bohužel znám mnoho učitelek, které se soustřeďují více na výkon, než na pocity a na to, co v danou situaci dítě cítí. Celkově bych mohla mluvit o tom, že tato doba je velmi výkonová. Učitelka, která neoplývá empatií nemůže děti vnímat plnohodnotně a zaměřuje se spíše na to, co se má všechno ve školce dokázat, umět a naučit. Ale ono to nepůjde, když se děti nebudou cítit dobře. Copak se člověk může něco naučit a mít z toho radost, když se necítí dobře, když mu něco schází, když ho nikdo nepochopí...

Já: Jakých vlastností si vážíš na druhých?

Lucie: Vážím si člověka, kterému mohu věřit, vážím si lidí, kteří dokážou přijmout různé názory lidí a respektuje je... Vážím si lidí, kteří neodsuzují, ačkoli je to velmi těžký, ať už se jedná o škatulkování, nálepkování apod. Líbí se mi, když lidé dokážou vnímat každého člověka a jeho jedinečnost a zároveň se umí nad lidmi, věcmi, názory zamýšlet.

Já: Co je ti naopak doslova proti srsti?

Lucie: Nemám ráda neohleduplnost, přičítá se mi, když člověk, chce vidět jen jedním zarputilým směrem (jednu stranu mince), nevidí jinou možnost celkově takové ty striktní lidi. Nemám ráda lidi, kteří ve všem vidí něco negativního.

Já: Kdybychom se celkově bavily o tvém životě, co je pro tebe důležité.

Lucie: První věc, která mě ihned napadne je rodina. Pro mě je aktuálně velmi důležité hledat nějaký směr, hledat něco, co mě může naplňovat, co mě může někam směřovat. Celkově hledání smyslu, štěstí... Je komplikované to vysvětlit. Ale takhle nějak to cítím.

Já: A nemyslíš si, že se jedná o celoživotní hledání?

Lucie: Souhlasím, určitě se nejedná o hledání něčeho teď, ale je to souvislé... Montessori mi dává do života jeden ze smyslů, ale je toho mnoho a chci se neustále posouvat.

Já: Život je neustálé hledání smyslu, pokud se však vrátíme k mateřské škole jako takové, co je pro tebe důležité v profesním životě...

Lucie: Mít pocit, že mě to naplňuje. Vědět proč to dělám, vnímat smysl své práce. Vědět, že v danou chvíli jsem, tam, kde chci být a dělám to, co opravdu chci.

Já: A děláš to, co chceš, to, co tě vnitřně naplňuje? Splňuje to tohle zaměstnání?

Lucie: V tuhle chvíli naprosto. A jsem šťastná, že jsem našla alternativu ke vzdělání, která mě naplňuje, že v Montessori vidím smysl. Vnímám to tak, že Montessori nenaplňuje jen mě, ale i samotné děti. A to je něco pro mě neskutečně důležitého.

Já: Je tedy možné shrnout, co je pro tebe tím smyslem? Respektive, co je smyslem tvého povolání?

Lucie: Je to práce, kde mohu být sama sebou, kde mohu být autentická a nemám pocit, že je v mé práci potřeba přetvářky.

Já: Máš nějakou životní filosofii, která se promítá do tvého zaměstnání?

Lucie: Především smysluplnost a také podle mého takové poslání, které nám předeslala sama Marie Montessori, tedy „*Pomoz mi, abych to dokázal sám*“

Já: Když už jsi tu mluvila o poslání, vnímáš i učitelství jako poslání nebo se jedná o profesi?

Lucie: Moje babička mluvila tom, že profesi učitelky musíš dělat srdcem, a ne pro peníze. A s tím bezmezně souhlasím.

Já: Jaká je tvá motivace k této profesi?

Lucie: Mou největší motivací je vědomí, že jedna z prvních, která určuje postoj dítěte k budoucímu vzdělávání. Jsem tou, která může dětem ukázat, jak je možné objevovat, zkoumat, hledat, učit se, protože to budou chtít z vlastní vůle.

Já: Je tedy možné říci, že jim pomáháš nalézt jakousi cestu, kterou je možné děti nasměrovat?

Lucie: Ano, hledání cesty, možnost je nasměrovat. Učitelka je jedním z prvních dospělých, která plní roli jakéhosi ukazatele, která může pomoci dětem ukázat, kam je možné jít, a je jen na nich, jak to uchopí, a jak to budou v budoucnu rozvíjet anebo naopak potlačovat.

Já: Jak by měl vypadat tvůj ideální den ve školce, abys odcházela spokojená?

Lucie: Můj ideální den ve školce by měl začínat úsměvem. Měla bych mít řádně připravený program a zároveň spontánně reagovat na nápady a reakce dětí. Především bychom měli odcházet všichni spokojení. Někdy k tomu stačí i málo, když za tebou přijde jedno z dětí a potěší tě úsměvem nebo ti řekne, že tě má rádo, a že je šťastné, že tu s tebou může být.

Já: To je pravda někdy opravdu stačí maličkost a může vzniknout něco velkého, jako je třeba celková spokojenost z celého dne. Jak by měla vypadat školka, která by dle tvého názoru byla tou, co možná nejlepší...

Lucie: Taková školka by měla být v blízkosti přírody, například v blízkosti lesa a mít možnost s dětmi chodit na spousty zajímavých míst. Zahrada by byla rozsáhlá, byly tam různé zajímavosti jako je hmyzí hotel, záhonky a třeba i pár domácích zvířátek, o které by se děti staraly. Zahrada by v sobě měla zahrnovat místo pro aktivitu dětí, ale i pro jejich relaxaci. Důležitou složkou každé práce je kolegiální, přátelská atmosféra. Měli bychom mít stejnou vizi a podobné ladění. V mém případě bych byla pro Montessori systém s prostornými třídami a menším počtem dětí. Vše by mělo být vytvořeno pro děti a pro jejich spokojenost. Zároveň by tam měly být prostory pro úschovu pomůcek a materiálů. Mělo by se jednat o podnětné místo pro děti. A také mít k sobě dobrého parťáka, s kterým se budu navzájem doplňovat... a celé by to mělo působit jako velmi příjemné a vřelé místo.

Já: To zní velmi lákavě mám chuť se tam jít podívat. (smích)

Lucie: Ano, to ano! (smích)

Já: Co by mělo být hlavním cílem takovéto školky?

Lucie: Jak jsem již zmiňovala „*Pomoz mi, abych to dokázal sám*“

Já: Je něco, co bys změnila na své současné školce?

Lucie: Je to trochu hloupý to tu rozebírat, ale asi kolegyni, protože mám pocit, že nejsme se stejně naladěni, a to hodně ubírá na efektivitě.

Já: Je to ten základní problém?

Lucie: Ano, obě máme trochu jinou vizi a nedochází tam, k takové propojenosti, kterou bych si představovala.

Já: Jinak jsi ve školce spokojená...

Lucie: Ano, vedení je super, prostory jsou velmi pěkné, jen mi možná ještě chybí větší blízkost té přírody...

Já: Co se podle tvého názoru ve školce často zanedbává?

Lucie: Spontánní činnost dětí, důležitost volné hry a taky smysluplnosti. Například, když učitelka oznámí, že se jde malovat a všechny děti odchází malovat. Neví proč, nevidí důvod... A taky asi pobyt venku, který se stále narušuje a učitelky nechodí pravidelně na dvě hodiny ven...

Já: Přišel ti tento rozhovor zajímavý, podněcující?

Lucie: Ano, velice.

Já: V čem

Lucie: Celkové zamyšlení a pozastavení se nad běžnými věcmi... Mohla jsem si v klidu utřídit myšlenky a všeobecně to byla možnost se nad sama sebou se zamyslet.